

MINISTERUL CULTURII
MINISTRY OF CULTURE

INSTITUTUL
PATRIMONIULUI
CULTURAL
INSTITUTE
OF CULTURAL
HERITAGE

Simpozionul de Etnologie:
TRADIȚII ȘI PROCESE ETNICE
Ediția a IV-a

Ethnology Symposium:
ETHNIC
TRADITIONS AND PROCESSES
4th Edition

Chișinău, 30 martie 2023
Chisinau, March 30, 2023

MINISTERUL CULTURII
AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL PATRIMONIULUI
CULTURAL

MINISTRY OF CULTURE,
REPUBLIC OF MOLDOVA
INSTITUTE OF CULTURAL
HERITAGE

**SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL DE ETNOLOGIE:
TRADIȚII ȘI PROCESE ETNICE**

**ETHNOLOGY INTERNATIONAL SYMPOSIUM:
ETHNIC TRADITIONS AND PROCESSES**

Ediția a IV-a / IV Edition

**PROGRAMUL SIMPOZIONULUI
SYMPOSIUM PROGRAM**

**Chișinău, 30 martie, 2023 /
Chisinau, March 30, 2023**

Organizarea Simpozionului și editarea culegerii de articole
a fost posibilă grație susținerii financiare,
acordate de către Ministerul Educației și Cercetării
și Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare
în cadrul proiectului din Programul de Stat (2020–2023)

20.80009.1606.02:

„Evoluția tradițiilor și procesele etnice în Republica Moldova:
suport teoretic și aplicativ
în promovarea valorilor etnoculturale și coeziunii sociale”

ARIILE TEMATICE ALE SIMPOZIONULUI:

*Valorificarea și promovarea patrimoniului cultural
Cultura tradițională: abordări etnologice și interdisciplinare*

THEMATIC AREAS OF THE SYMPOSIUM:

*Valorization and Promotion of the Cultural Heritage
Traditional culture: ethnological and interdisciplinary approaches*

Redactare / Proof-reading:

Tamara Osmochescu (textele în limba română), Ana Gorea (textele în limba
engleză), dr. Tatiana Zaicovschi (textele în limba rusă)

Parteneri / Partners:

UNIVERSITATEA TEHNICĂ DIN CLUJ NAPOCA,
CENTRUL UNIVERSITAR NORD DIN BAIA MARE, ROMÂNIA
UNIVERSITATEA „CONSTANTIN BRÂNCUȘI” DIN TÂRGU JIU, ROMÂNIA
M. RYLSKYI INSTITUTE OF ART STUDIES, FOLKLORISTICS AND ETHNO-
LOGY OF THE NAS OF UKRAINE

Comitetul științific / Scientific Board:

dr. Ion URSU, dr. Natalia GRĂDINARU, dr. Adrian DOLGHI,
Oleksandr HOLOVKO, dr. Natalia LAZĂR, dr. George NICULESCU,
PhD Nataliia STISHOVA, dr. Ecaterina COJUHARI,
Raisa OSADCI, dr. Alexei ROMANCIUC,
dr. Svetlana PROCOP, dr. Tatiana ZAICOVSCHI

Comitetul de organizare / Organizing Board

dr. Ion URSU, dr. Adrian DOLGHI, dr. Natalia GRĂDINARU,
dr. Irina CAUNENCO, dr. Victor COJUHARI, Iurie COJUHARI,
Carolina COTOMAN, Oleksandr HOLOVKO, Ina ISAC, dr. Natalia LAZĂR,
dr. George NICULESCU, dr. Svetlana PROCOP, dr. Evdochia SOROCEANU,
dr. Tatiana ZAICOVSCHI, др. Юлія УЗУН

PROGRAMUL SIMPOZIONULUI / SYMPOSIUM PROGRAM

Joi, 30 martie 2023 / Thursday, March 30, 2023

9.00 – 12.00

ȘEDINȚA PLENARĂ / PLENARY SESSION

Biroul / Office: Sala Mică

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://us02web.zoom.us/j/81802911802?pwd=UDFvWEhTVzVWSnl2OTN-MR3hLQUM0dz09>

Meeting ID: 818 0291 1802

Passcode: 171937

Moderator:

dr. Adrian DOLGHI

CUVÂNT DE DESCHIDERE / OPENING SPEECH

Dr. Ion URSU, Director al Institutului Patrimoniului Cultural

MESAJE DE SALUT / GREETING MESSAGES

Dr. Natalia LAZĂR, Universitatea Tehnică din Cluj Napoca,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, România

Dr. George NICULESCU, Universitatea „Constantin Brâncuși”
din Târgu Jiu, România

Academician Hanna SKRYPNYK, Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the M. Rylskiy Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

COMUNICĂRI ÎN PLEN / COMMUNICATIONS IN PLENARY:

Dr. Natalia GRĂDINARU, Institutul Patrimoniului Cultural

Moșitul tradițional: cunoștințe populare și implicare socială / Midwifery: popular knowledge and social involvement

Dr. hab. Teofil RENDIUK, Institutului Studiul Artelor, Folclor și Etnologie „M. F. Râlski”, Academia Națională de Științe a Ucrainei

Influența emigrației actuale ucrainene în Republica Moldova asupra proceselor etnice din țară / The influence of the current Ukrainian emigration to the Republic of Moldova on the ethnic processes in the country

Dr. Natalia LAZAR, Universitatea Tehnică din Cluj Napoca,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, România

Punerea în valoare a patrimoniului cultural UNESCO din Maramureș în respect pentru moștenirea culturală / Valorizing the UNESCO cultural heritage of Maramureș in respect for cultural heritage

Dr. George NICULESCU, Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, România

Turismul cultural, vector de promovare și păstrare a tradițiilor / Cultural tourism – vector for the promotion and preservation of traditions

PhD Adem KOÇ, Eskişehir Osmangazi University-TÜRKİYE

New museology in the context of conserving function of intangible cultural heritage (ICH): Sivrihisar applied Rug Museum example / Noua muzeologie în contextul funcției de conservare a patrimoniului cultural imaterial (PCI): exemplul Muzeului Sivrihisar de covoare

PREZENTĂRI DE CARTE / BOOK PRESENTATIONS

Tradiții și procese etnice. Materialele Simpozionului de Etnologie: Tradiții și procese etnice. Ediția a III-a. Chișinău 2022. / **Entic Traditions and Processes. The materials of the International Symposium of Ethnology: Entic Traditions and Processes.** 3rd Edition. Chisinau 2022.

Prezintă / present: dr. Natalia GRĂDINARU

Diana Nicoglo. Etnicitatea în literatura artistică a găgăuzilor (Ethnicity in the fiction of the Gagauz) / Диана Никогло. Этничность в художественной литературе гагаузов. Chișinău: Notograf Prim, 2022.

Prezintă / present: dr. Eudochia SOROCEANU, dr. Diana NICOGLO

Adrian Dolghi. **Copilăria în Moldova Sovietică (1924–1961): O investigație istorico-antropologică a copilăriei de la periferia imperiului.** Chișinău: Arc, 2022 / **Childhood in Soviet Moldova (1924–1961): A historical-anthropological investigation of childhood on the periphery of the empire.**

Prezintă / present: dr. Valentina URSU, dr. Adrian DOLGHI

Pauză de cafea / Coffee break:

Biroul / Office: 408

12.30 – 17.00

Desfășurarea lucrărilor pe secțiuni / Scientific proceedings in sections

**SECȚIUNEA I / SECTION I:
PATRIMONIUL ETNOCULTURAL REFLECTAT
ȘI PROMOVAT ÎN EXPRESIE SCRISĂ, ARTISTICĂ ȘI ÎN COLECȚII MUZEALE**

Biroul / Office: Sala Mică

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://us02web.zoom.us/j/81802911802?pwd=UDFvWEhTVzVWSnl2OTN-MR3hLQUM0dz09>

Meeting ID: 818 0291 1802

Passcode: 171937

Moderatori / Moderators:

dr. Valentina URSU, dr. Svetlana PROCOP

Drd. Ionuț Alexandru BANU, Muzeul de Artă Populară Dr. Nicolae Minovici, București, România

Cărțile de cult din patrimoniul Muzeului de Artă Populară Dr. Nicolae Minovici – secolele XVIII–XX / The cult books from the heritage of the Dr. Nicolae Minovici Folk Art Museum –18th–20th centuries

Drd. Radu-Andrei FĂINIȘI, Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu
Considerații preliminare privind sprijinul Bisericii Ortodoxe Române oferit etniei rrome / Preliminary considerations regarding the support of the Romanian Orthodox Church offered to the Roma ethnic group

Alexandru MAGOLA, Institutul Patrimoniului Cultural

Mănăstirea de la Sârcova – unicul centru de pelerinaj al rușilor lipoveni din Republica Moldova / Sârcova Monastery – the only pilgrimage center of Lipovan Russians in the Republic of Moldova

Др. хаб. Жозефина КУШНИР, Институт культурного наследия

Неразрывность этического и интеллектуального воздействия: на примере мемуара о процессах воспитания в кишиневской еврейской семье / Inseparability of ethical and intellectual impact: on the example of a memoir about the processes of education in a Chisinau Jewish family

Elena REȘETNIC, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău, Republica Moldova

Costumul tradițional moldovenesc în perioada sovietică. Din colecțiile MNEIN / Traditional Moldavian clothes of the Soviet epoch (from the MNEIN collection)

Dr. Violeta TIPA, Institutul Patrimoniului Cultural

Imaginea cinematografică a satului tradițional (în baza filmelor inspirate din opera lui Ion Creangă) / The cinematic image of the traditional village (based on the films inspired by the works of Ion Creangă)

Dr. Valentina URSU, Institutul Patrimoniului Cultural

Ekaterina Furțeva – ministrul Culturii al URSS / Ekaterina Furtseva – Minister of Culture of the USSR

PhD. Inga MAȚCAN-LÎSENCO, International Free University of Moldova, Technical University of Moldova

Adrian Matcan: biography and creation of the bessarabian jeweler in the 21st century / Adrian Mațcan: biografia și creația bijutierului basarabean în secolul XXI

Dr. Svetlana PROCOP, Institutul Patrimoniului Cultural

Dinastiile lăutarilor și tradițiile lor: în baza materialului presei republicane din anii 60–90 sec. XX / The dynasties of violinists and their traditions: based on the material of the republican media from the 1960s–1990s

Dr. Diana NICOGLO, Institutul Patrimoniului Cultural

Tema originii găgăuzilor în paginile presei regionale (pe baza materialelor ziarului „Vesti gagauzii”) / The topic of the origin of the Gagauz people on the pages of the regional press (based on the materials of the “Vesti Gagauzii” newspaper)

Валентина ГРАБОВСКАЯ, Дом-музей А. С. Пушкина в Кишиневе

Исторические процессы, происходившие в Бессарабии 20-х гг. XIX в., в лицах (по рисункам А. С. Пушкина) / Historical processes that took place in Bessarabia in the 1820s in faces (according to the drawings of A. S. Pushkin)

Др. Надежда КАРА, Институт культурного наследия

Отражение представлений о высших силах в сказках болгар Молдовы и Украины / Reflection of ideas about higher powers in the fairy tales of the Bulgarians of Moldova and Ukraine

Др. Иван МИГЛЕВ, Велико-Тырново, България

Взаимосвязь названия столицы Болгарии с поминальным праздником Софинден / The relationship of the name of the capital of Bulgaria with the commemorative holiday “Sofinden”

Докторант Емилия БАНКОВА, Государственный университет Молдовы

Бабин ден у болгар Молдовы – традиции и инновации / „Babin den” among the Bulgarians of Moldova – traditions and innovations

**SECȚIUNEA II / SECTION II:
CULTURA TRADIȚIONALĂ – SURSĂ DE CUNOAȘTERE ISTORICĂ
ȘI IDENTITARĂ /**

Biroul / Office: 538

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://meet.google.com/ueb-txci-gje>

Moderatori / Moderators:

Dr. Valentin ARAPU, Raisa OSADCI

Drd. M. Simona Veronica COȘEREA, Universitatea din Craiova

Migrația tinerilor români, etnologie și identitate națională / Migration of young Romanians, ethnology and national identity

Angelica-TELICA HERAC, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, Caraș-Severin

Obiceiuri și tradiții în oglinda timpului / Customs and traditions in the mirror of the time

Claudia BILAȘCO (POP), Universitatea Tehnică din Cluj Napoca,

Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, România

Simbolistica măștii. Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă din Sighetu Marmăției / The symbolism of the mask. The festival of winter traditions and customs in Sighetu Marmatiei

Ana-Maria CUCIUREANU, Universitatea Tehnică din Cluj Napoca,

Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, România

Sfântul Gheorghe în cultura românească și grecească: o abordare antropologică / Saint George in Romanian and Greek culture: an anthropological approach

Cristina PETREA, Universitatea Tehnică din Cluj Napoca,

Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, România

Sănătate trupească și sufletească pe Valea Muntelui – aspecte gastronomice, etnobotanice, religioase / Physical and mental health in the Mountain Valley – gastronomic, ethnobotanical, religious aspects

Dr. Valentin ARAPU, Institutul Patrimoniului Cultural

Holera – boala care „nu se descântă”: percepții folclorice și practici ale medicinei populare (aspecte etnoculturale) / Cholera – the disease that ‘does not go away’: folkloric perceptions and practices of folk medicine (ethno-cultural aspects)

Valentina SAMOILENCO, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
Luminațiile în sărbătorile religioase de primăvară-vară cu dată fixă / The illuminations in the spring-summer religious holidays with a fixed date

Carolina COTOMAN, Institutul Patrimoniului Cultural
Strigoii în mitologia românească / Ghosts in Romanian mythology

Raisa OSADCI, Institutul Patrimoniului Cultural
Tinerii în cadrul obiceiurilor de naștere și ale celor de înmormântare / Young people during birth and funeral customs

Dr. Olga TABUNȘCIC, ASEM; Coralia BABCENCO, Colegiul Național de Comerț al ASEM
Rolul porumbului în sistemul culinar al moldovenilor / The role of corn in the culinary system of Moldovans

Dr. Vitalie MALCOCI, Institutul Patrimoniului Cultural
Tipologia și morfologia acareturilor de forme mici din arhitectura rurală moldovenească / The typology and morphology of the features of small outhouses in the Moldovan rural architecture

Dr. Evdochia SOROCEANU, Institutul Patrimoniului Cultural
Jertfa de construcție la găgăuzi în timpul zidirii casei / Construction sacrifice in Gagauzi during the building of the house

Dr. Sergiu SUVAC, Institutul Patrimoniului Cultural
Meșteri pietrari originari din zona Codrilor Orheiului / Popular artisan stonemasons originating from the Codrii Orheiului area

Sorin GRAJDARI, Institutul Patrimoniului Cultural
Vestimentația elitei comerciale autohtone în perioada caldă a anului (sfârșitul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea) / Clothing of the local commercial elite during the warm period of the year (end of the 18th century – beginning of the 19th century)

Ina ISAC, Institutul Patrimoniului Cultural
Procedeul pregătirii materiei prime pentru vestimentația din piele și blană / The process of preparing the raw material for leather and fur clothing

Dr. Adrian DOLGHI, Institutul Patrimoniului Cultural
Transformări în viața cotidiană a populației rurale din RSS Moldovenească în anii 1944–1961 / Transformations in the daily life of the rural population of the Moldovan SSR in the years 1944–1961

Dr. Viorica CAZAC, Universitatea Tehnică a Moldovei

Credințe despre portul podoabelor în tradițiile populare / Beliefs about wearing adornments in popular traditions

Dr. Svetlana CANGAȘ, Elena FLOREA-BURDUJA, Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie, Chișinău, Republica Moldova

„Batista de brâu” – accesoriu în costumul popular moldovenesc / “Girdle handkerchief” - accessory in Moldovan popular costume

Viorica CAZAC, Lucia ADASCALITA, Universitatea Tehnică a Moldovei

Analiza diversității pieselor textile de pat tradiționale / Analysis of the diversity of traditional bed textiles

Natalia SUHODOL, Coralia BABCENCO, Universitatea Tehnică a Moldovei; Colegiul Național de Comerț al ASEM

Nucile – componente importante ale patrimoniului gastronomic moldav / Nuts - important components of the Moldovan gastronomic heritage

SECȚIUNEA III / SECTION III:

PROCESE ETNICE, ETNOSOCIALE ȘI ETNODEMOGRAFICE: ISTORIE, PREZENT, PERSPECTIVĂ

Biroul / Office: 437

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://meet.google.com/gob-jngy-udv>

Moderatori / Moderators:

Dr. hab. Ivan DUMINICA, dr. Nina IVANOVA

Dr. hab. Ivan DUMINICA, Institutul Patrimoniului Cultural

Cu privire la unele descrieri ale localităților bulgărești și găgăuzești din Basarabia, întocmite de învățători (1884) / On some descriptions of Bulgarian and Gagauz localities in Bessarabia, drawn up by teachers (1884)

Др. Максим ХИЖИЙ, Владимирский государственный университет им. А. Г. и Н. Г. Столетовых, г. Владимир, Российская Федерация

Паисий Величковский и его «Добротолубие» на Владимирской земле в XIX в. / Paisius Velichkovsky and his „Philokalìa” on Vladimir land in the 19th century

Ecaterina PIHUROV, Institutului Patrimoniului Cultural

Procesele etnoculturale din Republica Moldova sesizate prin prisma opiniilor turiștilor străini / Ethnocultural processes in the Republic of Moldova noticed through the prism of the opinions of foreign tourists

Dr. Ion DUMINICA, Institutul Patrimoniului Cultural

Solicitarea de conștientizare publică a statutului de „non-minoritari autohtoni” autoidentificat de romii din România interbelică – un deziderat ce necesită să fie fortificat cu raționamente istorice / The request for public awareness of the status of “non-native minorities” self-identified by the Roma in interwar Romania – a desire that needs to be fortified with historical reasoning

Др. Виктор ДАМЬЯН, Институт культурного наследия

Кагалы Бессарабии: эволюция системы управления (первая половина XIX в.) / Kahals of Bessarabia: the evolution of the administration system (the first half of the 19th century)

Др. Олег ГАЛУЩЕНКО, Институт культурного наследия

Этнополитические взгляды Абрама Львовича Гринштейна (1890–1937) / Abram Lvovich Grinshtein' ethno-political views (1890–1937)

Др. Галина СТЕПАНОВА, Воронежский государственный педагогический университет, Российская Федерация

Психолого-педагогическое сопровождение студентов вуза как условие эффективной адаптации к образовательной среде в поликультурном пространстве / Psychological and pedagogical support of university students as a condition for effective adaptation to the educational environment in a multicultural environment

Др. Ирина КАУНЕНКО, Институт культурного наследия; докторант Татьяна РОШКА, Независимый международный университет Молдовы

Психологические особенности этнических стереотипов старших школьников-молдаван: кросс-культурный аспект / Psychological features of ethnic stereotypes of Moldovan senior school-children: a cross-cultural aspect

Др. Лариса ХОРОЗОВА, др. Сергей ХОРОЗОВ, Комратский государственный университет, Республика Молдова

К проблеме миграционных намерений студенческой молодежи гагаузов и болгар / On the problem of migration intentions of student youth of the Gagauz and Bulgarians

Dr. Nina IVANOVA, Institutul Patrimoniului Cultural

Urban environment of Chisinau: European dimension / Mediul urban al Chișinăului: dimensiunea europeană

Irina IJBOLDINA, Institutul Patrimoniului Cultural

Ethno-evolutionary processes in the development of the institution of the family of the Russian population in Moldova in the XXI century / Procese etno-evolutive în dezvoltarea instituției familiei populației ruse în Moldova în secolul XXI

Dr. Tatiana ZAICOVSCHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Particularitățile riturilor de înmormântare și pomenire ale lipovenilor din Republica Moldova / Peculiarities of funeral and memorial rites of the Lipovans from the Republic of Moldova

Др. Виталий СЫРФ, Институт культурного наследия

Вольная борьба как вид традиционных состязаний у гагаузов / Freestyle wrestling as a type of traditional competition among the Gagauz

Olga GARUSOVA, Institutul Patrimoniului Cultural

Îndeletnicirile tradiționale ale credincioșilor de rit vechi din Basarabia în perioada interbelică / The traditional occupations of the Old Rite believers in Bessarabia in the interwar period

**SECȚIUNEA IV / SECTION IV:
CULTURA TRADIȚIONALĂ UCRAINEANĂ:
SOLUȚII DE VALORICARE ȘI RESURSE / TRADITIONAL UKRAINIAN
CULTURE: RECOVERY SOLUTIONS AND RESOURCES**

Biroul / Office: 408

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://meet.google.com/iun-wreb-dhh>

Moderatori / Moderators:

Dr. Ecaterina-COJUHARI, Oleksandr HOLOVKO

Dr. Liubov BOSA, M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Dr. Oleksandr BOSYI, Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative Applied Arts and Design

Landscape and memory: transformation of the cultural space of actual Irpin region / Peisaj și memorie: transformarea spațiului cultural al regiunii Irpin în prezent

PhD Mykola BEKH, M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The study of military culture as the task of modern ethnology / Studiul culturii militare ca sarcină a etnologiei moderne

Oleksandr HOLOVKO, M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Expedition photos: the way from the field to ethnological research (based on materials from the Ukrainian-Moldovan borderlands) / Fotografii din expediție: de la teren la cercetarea etnologică (pe baza materialelor de la granița moldo-ucraineană)

Dr. Olena CHEBANUK, M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Rituals of the transition from the season of spring to the season of summer in Ukraine and the Moldavian holiday “jarba verde”: borrowings and interferences / Ritualuri de trecere de la sezonul de primăvară la sezonul de vară în Ucraina și sărbătoarea moldovenească „jarba verde”: împrumuturi și interferențe

Dr. Kateryna BEKH, M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Celebration and certain culture of the population during the duration of marital status in Ukraine / Sărbătorirea căsătoriei și unele aspecte culturale referitoare la statutul matrimonial la populația din Ucraina

PhD Nataliia STISHOVA, M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Memorial ceremonies in the calendar rituals of Ukrainians: traditions and modernity / Cultul morților în ritualurile calendaristice ale ucrainenilor: tradiții și modernitate

PhD Maryna OLIYNYK, M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore Studies and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Modern Reflections of Historical Memory of the Expression of National Identity through Clothing in Everyday Life of the Ukrainian Intelligentsia in the Second Half of the 19th Century / Reflecții moderne asupra memoriei istorice referitoare la exprimarea identității naționale prin îmbrăcăminte în viața cotidiană a inteligenței ucrainene în a doua jumătate a secolului al XIX-lea

PhD Valentyna SUSHKO, M. Rylskyi Institute of Art History, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Socio-age variations of Ukrainian traditional clothes (Based on the materials of Sloboda Ukraine at the end of the 19th – the middle of the 20th centuries) / Variații sociale și de vârstă ale hainelor tradiționale ucrainene (pe baza materialelor din Sloboda Ucraina la sfârșitul secolului al XIX-lea – mijlocul secolului al XX-lea)

Ihor TUREISKYI, M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Ukrainian folk children's clothing. Traditions and evolution / Vestimentația tradițională ucraineană pentru copii. Tradiții și evoluție

Dr. Vasyl BALUSHOK, PhD Maryna OLIYNYK, M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Little-known written sources about embroidery on the clothes of Ukrainians in the second half of the 14th – 17th centuries / Surse scrise puțin cunoscute despre broderia vestimentară a ucrainenilor în a doua jumătate a secolelor XIV–XVII

Др. Людмила ПОНОМАР, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України

Народна культура як фактор соціальної згуртованості / Ethnocultural heritage as a factor of national cohesion

Др. Катерина КОЖУХАР, Інститут культурної спадщини

«Маланка» села Красноармійське Хинчештського р-ну (за матеріалами польових досліджень) / "Malanca" from the Crasnoarmeiscoe village, Hincesti district (a case-study)

SECȚIUNEA V / SECTION V:

SOCIAL ȘI CULTURAL ÎN RELAȚIILE INTERETNICE / SOCIAL AND CULTURAL IN THE INTER-ETHNIC RELATIONS

Biroul / Office: 424

Link spre videoconferință / Link to video conference:

<https://meet.google.com/hjr-wghk-qoo>

Moderatori / Moderators:

Dr. Alexei ROMANCIUC, Др. Юлія УЗУН

PhD Oleksii DIEDUSH, M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore Studies and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Family microhistory in the South of Odessa region: expeditionary and comparative data / Microistorii ale unor familii din sudul regiunii Odesa: cercetare comparată cu utilizarea materialelor colectate pe teren

PhD Nataliia LYTVYNCHUK, M. Rylskiy Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
Ukrainians' Economic Character: View Through the Lens of Today's War / Caracterul economic al ucrainenilor: abordare prin prisma războiului în curs

PhD Olena MAKARCHUK, Lviv Polytechnic National University, Ukraine; Institute of Jurisprudence, Psychology, and Innovative Education, Lviv, Ukraine
The ethnonym "Ukrainian" as a factor of self-identification on the pages of the Western Ukrainian party press of the late XIX – the beginning of the XX century / Etnonimul «ucrainean» ca factor de autoidentificare pe paginile presei partidelor din Vestul Ucrainei la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX

Др. Олександр ГАНЧЕВ, Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, Одеса, Україна
Болгарський народний вчитель Микола Ікономов, чи історія одного фотоальбому / The Bulgarian national teacher Mikola Ikononov or the story of one photo album

PhD Nataliia ZAKHARCHYN, Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine
The outline of rights of the national minorities in the legislation of the Second Polish Republic / Drepturile minorităților naționale în legislația din a Doua Republică Poloneză

Др. Галина СТОЯНОВА, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна
Тости в системі міжкультурної комунікації: традиції та соціальні практики / Toasts in the system of intercultural communication: traditions and social practices

Др. Юлія УЗУН, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна
Етнонаціональний вимір глобальної просторової деконструкції / The ethno-national dimension of global spatial deconstruction

Др. Світлана КОЧ, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна
Сучасні практики етнічного лобювання в Європі / Contemporary practices of ethnic lobbying in Europe

Др. Виктор КОЖУХАРЬ, Институт культурного наследия

Основные особенности внешней миграции украинцев Молдовы в конце XX – начале XXI в. / The main features of the external migration of Ukrainians in Moldova in the late XX – early XXI centuries

Др. Алексей РОМАНЧУК, Институт культурного наследия

Относительная хронология межэтнических взаимодействий булаеш-тских украинцев и румын (по данным фонетики) / Relative chronology of interethnic interactions between Bulaesti Ukrainians and Romanians (according to phonetics research)

**REZUMATELE COMUNICĂRILOR /
ABSTRACTS OF COMMUNICATIONS**

REZUMATE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Holera – boala care „nu se descântă”: percepții folclorice și practici ale medicinei populare (aspecte etnoculturale)

Dr. Valentin ARAPU,
Institutul Patrimoniului Cultural

În credințele populare românești, Moartea, confundată deseori cu Holera sau Ciuma, făcea parte din duhurile nevăzute, „deși există credința că, înainte vreme, aceasta putea fi văzută”. În imaginarul colectiv Holera, la fel ca și Ciuma, putea să apară „în ipostaze antropomorfe, de obicei feminine, precum toate bolile năprasnice” cu care era confundată Moartea.

În popor se credea că cholera sau holera „dă rar peste om, dar când dă, apoi curăță multe vieți”. În Moldova a circulat o legendă în care Holera este personificată, având un chip hidos. Se spune că într-o seară de vară, un gospodar stătea la masă cu ai lui. De poartă s-a apropiat „o babă despletită și urâtă”, cerând „să fie poftită la masă”. Baba a spus că ea este Holera și a venit să ia sufletele sătenilor, dar celor care o vor primi la masă nu le va face nimic. Gospodarul o primi la masă, iar peste câteva zile după plecarea babei „satul a fost pustiit, dar și casa gospodarului a fost atinsă” de molimă.

Simptomatologia bolii se manifestă prin „dureri strașnice la stomac”, bolnavul „se încârligă, are treapăd și varsă într'una”. Relevant este faptul că în fața holerei medicina magică este inefficientă, deoarece boala vine „la om prea repede, nu se descântă, ci i se face bolnavului în pripă oblojeli pentru stomac și i se dă de băut rachiuri tari”. În Bucovina, femeile preparau o zeamă din planta medicală *holera* (*Xanthium spinosum*), care era smulsă din pământ cu tot cu rădăcină și fiartă „într'o oală cu apă”. Zeama rezultată era băută de bolnavi, iar conform convingerilor locale mulți dintre suferinzi se vindeau după administrarea acestui leac. Într-o cantitate mai mare aceste plante erau smulse și fierte, zeama fiind turnată într-o puțină în care era scăldat bolnavul de holeră, după care, de cele mai multe ori, se vindeca.

Cuvinte-cheie: holeră, boală, descântec, folclor, remedii populare.

**Cărțile de cult din patrimoniul Muzeului de Artă Populară
Dr. Nicolae Minovici (secolele XVIII–XX)**

Drd. Ionuț Alexandru BANU,
muzeograf, Muzeul de Artă Populară Dr. Nicolae Minovici, București

Articolul de față încearcă să surprindă într-un mod succinct cercetarea mai amănunțită a unei părți din patrimoniul Muzeului de Artă Populară Dr. Nicolae Minovici – colecția de carte veche. În ceea ce privește colecția de carte veche pe care muzeul o deține, atrag atenția două cărți de cult: *Ceaslovul*, piesă tipărită la București în anul 1785 în timpul domnitorului Țării Românești Mihail Constantin Suțu, și o *Evanghelie*, tipărită tot la București în anul 1911 în timpul domniei Regelui Carol I.

Cartea de cult a fost primul tip de carte care a apărut pe teritoriul țării noastre, într-o primă fază – sub formă de manuscris, ulterior – sub formă de carte tipărită. De apariția acestor cărți se ocupau copiiștii, călugării sau diecii (scriitori de cancelarie domnească și slujbaş al vistieriei din Țările Române), în cazul cărților manuscris, iar în cazul celor tipărite se realizau cu „blagoslovenia și cheltuiala” mitropolitului sau episcopului din eparhia unde era situată tipografia. *Ceaslovul* sau *Cartea Ceasurilor*, așa cum se mai numește, reprezintă cartea care este alcătuită din textele slujbelor zilnice, așa cum sunt rânduite în Biserica Ortodoxă și în Biserica Greco-Catolică. Cea de-a doua carte prezentată este o Sfântă și Dumnezeiască Evanghelie, tipărită „cu aprobarea și binecuvântarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române” (ediția a patra) la Tipografia Cărților Bisericești în anul 1911, așa cum reiese din foaia de titlu.

Cartea de patrimoniu aflată în colecția muzeului este extrem de valoroasă și reprezintă o radiografie a preocupărilor medicului Nicolae Minovici pentru obiectele de cult și salvarea acestora din biserici dezafectate.

Cuvinte-cheie: Carte de patrimoniu, Ceaslov, Evanghelie, dr. Nicolae Minovici, Mitropolia Ungrovlahiei.

Simbolistica măștii. Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă din Sighetu Marmăției

Claudia BILAȘCO (POP),
Universitatea Tehnică din Cluj Napoca,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, România

În concepția marelui psihiatru Carl Jung, masca reprezintă un concept-cheie al psihologiei, care se referă la imaginea pe care oamenii o prezintă despre ei înșiși în societate. Proiecția acestei măști în exterior este un mecanism de protecție al individului, pentru a afișa o imagine acceptată de cei din jur și pentru a-și proteja vulnerabilitatea, ascunzând, astfel, adevărata lui personalitate, precum și emoțiile, dorințele sau așteptările proprii. Jung i-a dat și o denumire acestei măști – *persona*, și a argumentat că aceasta poate fi înțeleasă ca parte a personalității false, colective sau sociale.

Pornind de la arhetipurile mitice, Jung identifică douăsprezece arhetipuri psihologice, menționând că pot fi descoperite chiar mai multe. Acestea sunt: conducătorul, creatorul/artistul, înțeleptul, inocentul, exploratorul, rebelul, eroul, magicianul, măscăriciul, orfanul, iubitorul și îngrijitorul. Pentru fiecare dintre ele, Jung identifică atât aspectele pozitive, cât și cele negative, precum și nevoile împlinite sau neîmplinite din spatele manifestării fiecărui arhetip.

Masca poate fi binefăcătoare sau dăunătoare, iar cauzele purtării ei sunt diferite de la felul în care părintele îl învață pe copil să se poarte în lume, de la felul în care acesta a prins că trebuie să ofere părintelui o anumită expresie pe față ca să fie iertat sau ajutat, sau spre îngrozitoarele măști ale nevrozei.

Istoria măștii se confundă cu istoria omenirii. Dintotdeauna o stare de conștiință i-a impus omului o mască.

Înainte de a purta o mască conștientă, omul s-a jucat. Orice început al omului se raportează la joc. Huizinga consideră că „jocul este mai mult decât un fenomen pur biologic, fiziologic sau psihic. Există în joc ceva mai mult decât un instinct”.

Jocurile românești cu măști sunt descrise în multe texte și documente din secolele XVII – XVIII de autori precum Del Chiaro, Dimitrie Cantemir.

Măștile îndeplinesc o funcție socială, ceremoniile cu măști sunt adevărate cosmogonii ce regenerează timpul și spațiul: ele caută astfel să-l sustragă pe om și valorile pe care le întruchipează el de la degradarea ce-și pune pecetea pe toate în timpul istoric. Însă ele sunt adevărate spectacole catartice în cursul cărora omul capătă conștiința locului său în univers și își vede viața și moartea înscrise într-o dramă colectivă căpătând astfel un sens.

Într-un articol scris de Ion Chiș Șter pentru ziarul *Ateneu* în 1984, acesta menționa: „Cercetătorii au afirmat și au demonstrat de multă vreme că evoluția folclorului în general, a folclorului obiceiurilor în special, a fost de la rit la ceremonial, apoi la spectacular. Pe măsura evoluției, valențele magice și rituale s-au estompat, astfel încât descoperirea lor e dificilă, căpătînd o pondere tot mai mare spectacularul”.

Cuvinte-cheie: masca, joc, arhetip, istorie, teatru, tradiție.

Strigoii în mitologia românească

Carolina COTOMAN,
Institutul Patrimoniului Cultural

Mitologia românească este un sistem filozofic și de comportament complex, desăvârșit și suficient sieși. Mitologia dă răspunsuri la orice întrebare imaginabilă despre cosmos și despre existența umană, despre viață și moarte, despre legătura omului cu Dumnezeu și cu natura etc. În mitologia populară, omul se află în centrul universului. El primește din toate direcțiile semnale care indică noroc sau nenoroc, succes sau eșec. Căderea unei stele înseamnă moartea unui om, eclipsele de soare ori de lună prezic moarte, ciumă, foamete, război. Curcubeul apare după ploaie pentru a aminti că nu va mai avea loc niciodată un potop. Ființele naturii posedă însușiri care le permit să-l avertizeze pe om de pericole sau să-i transmită altfel de informații: strigătul bufniței anunță moarte în familie, ciripitul unei păsări anunță oaspeți; de câte ori cântă cucul, atâția ani mai are de trăit omul. Cotcodăcitul găinilor, mugetul unui animal domestic, visele, dar și faptul de a se împiedica de ceva – toate acestea au caracter de simbol și arată omului că este în continuare în contact cu divinitatea și că aceasta îi acordă protecție. În acest articol ne vom opri și vom încerca să vedem ce sunt strigoii și cum se clasifică? Cum sunt descriși ei în lucrările de specialitate și ce obiceiuri se practică pentru a scăpa de strigoi? Vom vedea că strigoii sunt creaturi de coșmar din mitologia românească, reprezentări demonice ale persoanelor care, după o viață de păcat și nelegiuiri, sunt blestemate ca după moarte să continue să bântuie pe pământ. Vom vedea că viața omului, precum și întâmplările din univers, sunt hotărâte de criteriile magico-mitice. Aceasta face ca mitologia să devină un fel de religie neoficială, paralelă celei creștine. Este ceea ce Eliade denumește „creștinismul cosmic”, adică un creștinism țărănesc, caracteristic românilor și în genere popoarelor din sud-estul Europei, iar tot acest sistem filozofic constituit pe baza gândirii magico-mitice face satul independent din punct de vedere cultural.

Cuvinte-cheie: mitologie românească, strigoi, moarte, tradiție.

Sfântul Gheorghe în cultura românească și cea grecească. O abordare antropologică

Ana-Maria CUCIUREANU,
Universitatea Tehnică din Cluj Napoca,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, România

Sfântul Gheorghe este unul dintre personajele care traversează plenar istoria culturală a umanității, motiv cu o vechime considerabilă, cu un pronunțat fond arhaic, peste care s-au suprapus noi contexte și sensuri. Sfântul Gheorghe se bucură de un loc special în calendarul obiceiurilor pastorale și agrare, dar este și un simbol al luptei pentru apărarea pământului strămoșesc și a demnității neamului românesc.

Marele mucenic, purtător de biruință, este unul dintre cei mai populari sfinți din întreaga lume creștină, cu o însemnătate deosebită și pentru poporul elen. Sfântul Gheorghe a devenit patronul și sfântul purtător de trofee al armatei grecești după eliberarea de sub dominația otomană, imaginea războinicului care ucide balaurul fiind reprezentarea care apare în hagiografie începând cu secolul al XII-lea.

Atât în România, cât și Grecia, zona Traciei, conform calendarului popular, există încă o serie de credințe și obiceiuri asociate sărbătorii de Sfântul Gheorghe, unde în ajunul sărbătorii se adună urzici și se pun pe ușa casei, pentru că noaptea se spune că „τζάντι” (țandi – demon) iese și ia „ούρι” (ouri, fericirea casei) ca și în Symis, unde, în ajun, se aprind focuri peste care oamenii sar și strigă diverite versuri.

Din perspectivă religioasă, relevante sunt bisericile și mănăstirile care au hramul Sfântul Gheorghe. În Grecia, lăcașurile de cult, adevărate locuri de pelerinaj, sunt: Mănăstirea Sfântul Gheorghe Mandilas de la Meteora, Mănăstirea Sfântul Gheorghe Koudunas, Mănăstirea Sfântul Gheorghe din Ilia, insula Evia, etc.

Cuvinte-cheie: Sf. Gheorghe, ortodoxism, tradiții creștine, România, Grecia.

Transformări în viața cotidiană a populației rurale din RSS Moldovenească în anii 1944–1961

Dr. Adrian DOLGHI,
Institutul Patrimoniului Cultural

Regimul totalitar comunist a transformat din temelii societatea basarabeană prin represiuni, înfometare, deportări, colectivizare. Procesului de transformare a culturii tradiționale i s-a acordat o semnificație politică în societatea sovietică. Politica de formare a omului sovietic presupunea constituirea unui sistem socialist de sărbători și ritualuri care să dilueze specificul local. Peisajul cultural al localităților rurale a fost transformat decisiv prin colectivizare, replanificarea satelor, străzilor și locuințelor. De asemenea mărfurile de larg consum produse de fabrică au început să fie răspândite și să le înlocuiască pe cele produse manual în condițiile casnice sau de meșterii din localitate. Elementele specifice sovietice au umplut viața cotidiană a țăranilor. Viața cotidiană în ansamblu a locuitorilor de la sate a fost inclusă în regimul vieții economice din colhoz și în cea a organizațiilor de partid. Etnografii care au cules materiale etnografice în anii postbelici au constatat că au avut loc transformări și în ce privește vestimentația și încălțăminte. Hainele țesute (din pânză) au dispărut treptat, fiind înlocuite cu haine moderne, confecționate din țesăturii de producție industrială, din bumbac, lână, mătase, postav. În ce privește încălțăminte, a fost constatat că opinicile la începutul anilor 1950 erau foarte rar întâlnite, fiind înlocuite cu încălțăminte de origine industrială, inclusiv cu încălțăminte din cauciuc – „caloșii”. Elementele culturii tradiționale păstrate erau menționate ca fiind reminiscențe ale trecutului și ale perioadei de sărăcie în care a locuit populația satelor. Tradiția populară era egalată de cercetători cu trecutul, exploatarea și sărăcia, iar creșterea bunăstării, elementele noi de vestimentație, inventar, transformările locuințelor – cu creșterea bunăstării populației și puterea sovietică. Rapoartele etnografilor din anii 1944–1961 conțin numeroase informații despre procesul de sovietizare al localităților, al lichidării elementelor culturii tradiționale și transformării satului în localități de tip sovietic.

Cuvinte-cheie: RSSM, viață cotidiană, tradiție, sovietizare, sate.

Solicitarea de conștientizare publică a statutului de „non-minoritari autohtoni” autoidentificat de romii din România interbelică – un dezedrat ce necesită să fie fortificat cu raționamente istorice

Dr. Ion DUMINICA,

Institutul Patrimoniului Cultural

La 28 martie 1937, ziarul bucureștean „Universul” a publicat o informație epatantă despre „decesul baronului Matei Kwiec, regele tuturor țiganilor (romilor) din Europa Orientală și din Balcani... împușcat într-o ceartă cu mai mulți țigani”, precum și problema succesiunii la tronul țigănesc, ce va determina „aparitia de noi certuri sângeroase între șefii țigani”. Replica liderilor romi din România la această știre „tragic-exotică” – a fost una promptă: „Asociația „Uniunea Generală a Romilor din România” aduce la cunoștința tuturor că nu are nici o legătură cu țiganii din alte țări, că nu recunoaște pe acest „rege” al țiganilor din toată lumea și că romii din România nu se consideră minoritari, ei fiind *autohtoni*. Regele nostru este M. S. Carol al II-lea, iar Patria noastră este România” („Glasul Romilor”, București, 01.05.1937).

În cadrul comunicării, vor fi expuse două ipoteze menite să fortifice raționamentele istorice aferente statutului de „non-minoritari autohtoni” autoidentificat de liderii romi din România interbelică, în baza a două surse istoriografice recent valorificate: **1.** „Țiganii de pădure („rudarii”: băieși, lingurari ș.a.) apar ca și integrați – „românizați” (nici ei nu știu de când), ne mai având nici o legătură cu neamul țigănesc: nici înrudire de sânge, nici de limbă, nici chiar de obiceiuri. Țiganii de sat s-au „integrat” într-o măsură apreciabilă vieții noastre economice și au pătruns sporadic în viața culturală. Aceștia nu au însușiri pentru viața agricolă, în schimb, sunt meseriași pricepuți: fierari, zidari și mai ales lăutari. Fierarii și lăutarii au devenit în mijlocul poporului românesc – de neînlocuit” (Chelcea I. „Țiganii din România”, București, 1944); **2.** „Luând în considerare că în perioada medievală timpurie procesul de formare completă a oiconimelor românești cu sufixul *-ești* se desfășura într-o perioadă aproximativă 102 + (–) 29 de ani – putem presupune, că atestarea documentară în anul 1414, în Țara Moldovei, a patronimului „cneazul Țiganești”, a fost urmată mai târziu de apariția oiconimului „satul Țiganești”. Pe de altă parte, în lipsa surselor documentare, se poate accepta ipoteza că primele grupuri de țigani (romi), fiind comercianți și meșteșugari pricepuți, s-au așezat cu traiul și s-au integrat economic în spațiul Carpato-Nistorean probabil în decursul sec. XIII – înc. sec. XIV d. Hr. (perioada prestatală moldovenească), aflat sub oblăduirea Hoardei de Aur. Concomitent cu inițierea procesului de schimb comercial-economic cu populația băștinașă, aceste grupuri de țigani au influențat involuntar apariția regională a antropo-patronimului „Țigan-Țiganești” (Romanciuc A. „Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare”. Chișinău, 2022).

Cuvinte-cheie: regele internațional al țiganilor (romilor), lideri romi, România interbelică, autoidentificare, satul de „non-minoritari autohtoni”.

Cu privire la unele descrieri ale localităților bulgărești și găgăuzești din Basarabia întocmite de învățători (1884)

Dr. hab. Ivan DUMINICA,
Institutul Patrimoniului Cultural

La Institutul Manuscrisului, care se află în Biblioteca Națională a Ucrainei „V. I. Vernadski”, se păstrează fondul Societății de Istorie și Antichități din Odesa. Printre materialele izvoristice au fost depistate manuscrise ce conțin date istorico-etnografice referitor la unele localități bulgare și găgăuze din sudul Basarabiei. Analizând aceste documente inedite, am de dus, că exista un program conform căruia învățătorii locali trebuiau să facă descrierea localităților unde ei activau. Am reușit să depistăm „Descrierile” localităților Comrat (întocmită de către învățătorul Nicolai Belibenko), Vulcănești (Gheorghe Bodlev), Chulevcea (Evdochia Kulicițkaia), Cișia (actualmente s. Horodnie, r-ul Bolgrad, reg. Odesa, Ucraina) (Andrei Dimitriev), Cuporani (actualmente s. Rivne, r-ul Bolgrad, reg. Odesa, Ucraina) (Fiodor Ceban). Documentele au fost întocmite în anul 1884. Ele conțin date cu referire la înființarea localității, originea și explicația numelui, numărul de locuitori. Alcătuirii au acordat atenție originii etnice a locuitorilor. De asemenea este caracterizată starea morală și religioasă a bulgarilor și găgăuzilor din localități menționate. Prezintă interes informația despre bisericile și școlile locale. De exemplu, aflăm despre anul înființării primelor lăcașuri sfinte în localitățile bulgărești și găgăuzești. În unele cazuri se fac descrieri la obiectele de cult. Profesorii acordă o atenție deosebită instituțiilor de învățământ primar și secundar. Ca rezultat, aflăm și despre numărul elevilor din școli. Învățătorii au descris unele tradiții și obiceiuri arhaice care persistau la bulgarii și găgăuzii din Bugeac. Este caracterizată și viața economică a localnicilor, sunt descrise gospodăriile lor. Un loc aparte în „Descrieri” îl ocupă datele despre casa tradițională, mâncare, îmbrăcăminte, viața culturală (despre cântece, muzică, instrumente muzicale), care se întâlnesc în localitățile foștilor coloniști transdanubieni din Bugeac.

Cuvinte-cheie: Bugeac, Basarabia, bulgari, găgăuzi, obiceiuri, învățători.

Considerații preliminare privind sprijinul Bisericii Ortodoxe Române oferit etniei rome

Radu-Andrei FĂINIȘI,
Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu

Biserica Ortodoxă și romii au o relație complexă, cu nenumărate aspecte și perspective. În acest referat, vom explora modul în care Biserica Ortodoxă interacționează cu comunitatea romă și modul în care aceasta a influențat relațiile dintre cele două entități.

Biserica Ortodoxă și-a început activitatea în țările românești în secolul al XI-II-lea și a jucat un rol important în viața socială, culturală și politică a poporului român. Aceasta a avut o influență puternică și asupra comunității romilor, care au fost în mare măsură asimilați în cultura și credința ortodoxă.

Cu toate acestea, există unele aspecte ale relației dintre Biserica Ortodoxă și romii care sunt problematice. În trecut, romii au fost adesea marginalizați și discriminați de către Biserica Ortodoxă și de către societatea română în general. Aceasta se datorează în mare măsură faptului că romii erau văzuți ca fiind străini și că nu se încadrau în ideea de „om normal” din perspectiva societății românești.

Cu toate acestea, în ultimii ani, Biserica Ortodoxă și-a schimbat abordarea față de comunitatea romă și a început să se implice mai activ în eforturile de a îmbunătăți condițiile de viață ale acestora. În 2017, Biserica Ortodoxă Română a lansat un program numit „Biserica și romii”, care își propune să îmbunătățească relația dintre Biserica Ortodoxă și comunitatea romă prin activități sociale, culturale și educaționale.

De asemenea, Biserica Ortodoxă a început să promoveze mai mult toleranța și respectul față de romii și să încurajeze membrii comunității să se implice în activități religioase. În unele cazuri, Biserica Ortodoxă a ajutat la construirea de biserici în cartierele romilor și a oferit sprijin pentru proiecte sociale și educaționale destinate comunității.

În ceea ce privește comunitatea romă, aceasta a avut o relație complexă cu Biserica Ortodoxă. În trecut, mulți romii s-au convertit la ortodoxism și au adoptat cultura și tradițiile acesteia. Cu toate acestea, există și un număr semnificativ de romii care practică o formă de creștinism protestant sau care își păstrează tradițiile religioase tradiționale.

Cuvinte-cheie: religie, biserică, etnie, societate, comunitate.

Îndeletnicirile tradiționale ale credincioșilor de rit vechi din Basarabia în perioada interbelică

Olga GARUSOVA,
Institutul Patrimoniului Cultural

Istoriografia vieții religioase, culturale și economice a credincioșilor de rit vechi din Basarabia în anii 1918-1940 este considerabil inferioară literaturii de cercetare a diverselor aspecte din epocile anterioare. În baza publicațiilor contemporane despre trecutul satelor lipovenești (Kunicea, Pocrovka, Staraya Dobruja, Vilcovo, Kareacica), în baza istoriilor orale ale familiilor și a materialelor de arhivă, va fi prezentată o imagine de ansamblu despre îndeletnicirile sătenilor; vor fi examinate o serie de subiecte legate de activitatea antreprenorială și socio-culturală a credincioșilor de rit vechi din orașe.

Structura comunitar-religioasă, capacitatea dezvoltată istoric de a se adapta la schimbarea circumstanțelor sociopolitice, obișnuința de confruntare cu autoritățile, precum și condițiile de existență mai favorabile, în comparație cu cele ale ortodocșilor de etnie rusă, în cadrul statului român, au contribuit la păstrarea identității credincioșilor basarabeni de rit vechi ca o minoritate etno-religioasă aparte. Lipovenii și-au păstrat riturile ecleziastice, tradițiile populare, limba rusă, obiceiurile și au continuat să practice pescuitul, grădinaritul, agricultura, meseriile de construcții și modul de viață sezonier. Ei erau bine prezentați în sferile principale ale sectorului agrar din perioada interbelică, ocupând nișe economice bine cunoscute și având o productivitate avansată a muncii. Succesul avea la bază credința care a unit în mod inseparabil cultura materială și cea spirituală.

Organizarea întregii vieți a credincioșilor de rit vechi în conformitate cu regulile religioase se exprima într-o etică economică specială. Printre principalele elemente confesionale specialiștii numesc supunerea modului de viață la regulile creștine, moralitatea strictă, modestia în viața cotidiană, sânguința, economisirea, atitudinea față de bogăție ca un serviciu social pentru comunitate.

Studierea experienței economice din perioada interbelică a lipovenilor prezintă un interes deosebit în lumina formării economiei de piață în anii 1990, la realitățile căreia mulți dintre credincioșii de rit vechi din Republica Moldova au reușit să se adapteze cu succes.

Cuvinte-cheie: lipovenii din Basarabia, îndeletnicirile tradiționale, perioada interbelică.

Vestimentația elitei comerciale autohtone în perioada caldă a anului sfârșitul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea

Sorin GRAJDARI,
Institutul Patrimoniului Cultural

Abordarea elitară a societății reprezintă un subiect nou de cercetare atât în istoriografia românească, cât și în cea europeană. Deși acest subiect a pătruns în circuitul științific, am constatat că avem foarte puține studii despre vestimentația elitelor comerciale autohtone în perioada caldă a anului.

Dacă ne referim la comerțul românesc, putem afirma că, din cauza dominației străine în acest spațiu pe parcursul mai multor secole, constituirea unei elite comerciale autohtone s-a produs destul de anevoios. Pe lângă negustorii autohtoni, în comerțul românesc s-au implicat și cei străini (greci, armeni, evrei, turci), aducând cu ei, în târgurile românești, veșminte atât din spațiul oriental, cât și din cel occidental.

În perioada caldă a anului, negustorii autohtoni purtau cămașă și pantaloni largi (șalvari), iar drept acoperământ de cap le servea ișlicul din catifea. Negustoresele purtau cămăși albe, care erau bogat decorate, purtau fuste de diferite culori, iar în calitate de acoperământ de cap ele purtau marame țesute, iar ca podoabe – salbe de mărgele. Vestimentația acestor negustori a fost influențată de moda vest-europeană precum și de cea orientală. Cu toate acestea, în vestimentația tuturor categoriilor de vârstă, chiar și în mediul elitelor, se mențineau unele reminiscențe ale tradiției autohtone.

Reprezentanții păturilor neprivilegiate, chiar dacă le permitea buzunarul, nu aveau dreptul să poarte haine și podoabe scumpe. Așadar, în perioada vizată, îmbrăcămintea mai rămânea și un însemn important al apartenenței sociale.

Cuvinte-cheie: vestimentație, tradiție, elită comercială, negustor (oriental, occidental, autohton).

Moșitul tradițional: cunoștințe populare și implicare socială

Dr. Natalia GRĂDINARU,
Institutul Patrimoniului Cultural

Moșitul face parte din istoria și experiența umană din vremuri străvechi și reprezenta un meșteșug tradițional, care consta în asistarea nașterii și acordarea primelor îngrijiri nou-născutului.

Poporul nostru considera moașa / baba / bunica una din cele mai înțelepte și cunoscătoare femei din comunitate și, datorită importanței sale sociale, aceasta se bucura de un statut privilegiat, fiind deosebit de respectată.

Până în secolul al XIX-lea, în spațiul nostru cultural, grija pentru naștere revenea în totalitate în sarcina moașelor, care nu aveau studii în cadrul instituțional, dar aveau cunoștințe referitoare la fiziologia corpului uman, la psihologia lăuzei, a familiei etc. Rolul moașelor era de a asista femeile în timpul nașterii și a le încuraja, de a tăia cordonul ombilical, de a se asigura că placentă a fost expulzată. În afară de grija moașei pentru reușita nașterii, aceasta trebuia să asigure capacitatea lăuzei de a da naștere în continuare la copii sănătoși și de a îndeplini ritualurile și obiceiurile, prescrise de tradiție.

În Republica Moldova istoria și evoluția moșitului tradițional, precum și a moașelor, în special pentru a doua parte a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, sunt mai puțin documentate, în comparație cu România sau spațiul occidental. Istoricii medicinei relatează unanim că începând cu secolul al XIX-lea s-au produs o serie de schimbări în ceea ce privește atitudinea față de naștere și metodele aplicate pentru siguranța nașterii. Aceste schimbări se datorează, în special, evoluției științei medicale și instituționalizării profesiei de moașă. Sistemul de credințe, legate de naștere, nu s-a dezechilibrat, însă, odată cu mutarea unui anumit procent de nașteri în clinici, ci a avut loc un proces de triere și de modificare, în urma căruia cele mai multe ritualuri și credințe au continuat să fie transmise în continuare din generație în generație. Astfel, ansamblul tradițional de cunoștințe și datini, menite să ușureze travaliul și viața ulterioară a nou-născutului, precum și riturile liminare, de protecție și de integrare s-au dovedit a fi deosebit de viabile, alături de obiceiul de cinstire a moașei.

Necesitatea reconsiderării moșitului tradițional și a practicilor adiacente acestuia este impusă de pierderea tot mai pronunțată a cunoștințelor și credințelor referitoare la acest element de patrimoniu, extrem de important pentru conceperea complexă a culturii noastre tradiționale, ce ne definește ca popor.

Cuvinte-cheie: moșit tradițional, cunoștințe tradiționale, naștere, Republica Moldova.

Obiceiuri și tradiții în oglinda timpului

Angelica TELICA HERAC,
Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale,
Caraș-Severin

Tradițiile și obiceiurile satului din vechime, din păcate, nu mai sunt ce și cum erau. Din vechime, nu tradițional neapărat pentru că așa a fost până la un moment dat când s-a creat o relație foarte apropiată cu orașul. De acolo s-au adus „mode” și „trend-uri” care, deși nu se potriveau deloc cu lumea tradițională și mentalitatea ei, au fost cu rapiditate și ușurință adoptate pentru că ofereau o viață comodă, mai facilă. Tradiționalul a fost supus unor procese de transformare care au degenerat în extreme culturale nocive.

Motivele principale sunt societatea de consum și evoluția tehnologiei. Acestea au dus la asemenea modificări încât au denaturat în mare măsură tradițiile și obiceiurile, atât de frumoase și bogate în semnificații ale românilor, credem, chiar la nivel global.

Dorința de nou și variat a condus la o așa-zisă „deschidere”, care nu numai că este total în defavoarea valorilor ancestrale și păstrării lor în forma autentică, dar, mai ales, dăunătoare tuturor, nemaiaivând rol educativ.

Odinioară, lumea satului tradițional trăia după o anume ordine, anumite reguli, logic gândite, bine stabilite. Exista o viziune pe termen mediu și lung, nu doar pe termen scurt.

De pildă, la o sărbătoare care prilejuia și hora satului, acea zi nu reprezenta numai timp de odihnă, repausul binemeritat după muncă, ci, mai ales, cultivarea spiritului. Hora satului era o formă de promovare și conservare a unor valori și tradiții: tradiția jocului popular, obiceiul purtării costumului popular, a podoabelor lucrate de mână în casă sau de meșteri populari iscusiți. Obiceiul socializării pe viu, promovarea și conservarea graiului local, strămoșesc.

Tot la horă se cizela personalitatea copilului sau tânărului venit la această manifestare. El venea la joc însoțit, nu singur, învăța să se comporte în lume, cu lumea toată, cu precădere cu persoanele de sex opus.

Totul era despre educație și civilizație într-un mod atractiv, ludic. Până și copiii la sanie învățau ce înseamnă să stai în preajma altor copii. Empatia se transmitea ușor, prin puterea exemplului, nu erau lecții speciale ca acum – la TV, rețele de socializare, ședințe la psiholog etc. Totul se învăța la fața locului și cumva, într-un firesc al lucrurilor. Nimic nu era forțat sau mimat.

Interesată de aceste procese etnice în ceea ce privește tradițiile populare, am realizat un studiu de caz în localități din Valea Almăjului/Caraș-Severin/Ro-

mânia. Atmosfera fermecătoare și spațiul binecuvântat de Dumnezeu, atât cu frumuseți și bogății naturale, cât și cu valori spirituale, m-a fascinat dintotdeauna. Am urmărit cu atenție și curiozitate tradițiile și obiceiurile locului de-a lungul vremii și am reușit să însumez câteva considerații pe marginea unei tradiții foarte iubite în localitate, prilejuită de sfintele sărbători de iarnă - „chipurile”.

În comuna Șopotu Nou, mai precis cătunul Stancilova de Sus, o așezare animată pe dealuri, cu case răsfirate și multă natură, cuvântul „chipuri” se referă la tradițiile cu măști de primăvară. Li se mai spune în lumea satului bănățean „fășanci, măimuci, leoarde etc.”, depinde de subzona etnografică. Acest spirit carnavalesc a fost foarte bine conservat până în 2018. Au urmat 2 ani, înainte de pandemia 2020–2022, în care s-au făcut chipuri însă într-un alt mod. În primul rând, nu s-au mai confecționat în mare majoritate măștile și întreaga costumație, manual, în casă de către fiecare participant. Ele erau cumpărate din diverse magazine din orașe din țară sau chiar din străinătate, împrumutând astfel lucruri care nu ne aparțineau. Apoi, în alte localități din Almăj, unde aceștia se numesc „corni”, sărbătoarea pe lângă modificarea costumației specifice au regizat-o cât mai artistic pentru presă. Marketingul cultural și-a spus cuvântul într-o manieră ofertantă, cum este exprimarea actuală, însă total nepotrivită autenticității obiceiului în sine. În satul tradițional, da, exista alaiul, dar avea o funcție eminentamente festivă, nu comercială și de propagandă. Cornii mergeau în alai de dragul etalării costumelor și tradiției jocurilor incluse în tot acest „rol”, nicidecum pentru a urma un anume scenariu, ca să creeze numai un efect publicitar. Aspectele sărbătorii reduse la tăcere au sărăcit patrimoniul cultural și suntem nevoiți doar să rememorăm sărbătorile adevărate, de dragul sărbătorii.

Sub apanajul politicului, în general, sunt „confecționate” obiceiuri, tradițiile sunt trunchiate, nemandorindu-se o formă învechită, ci artificii care să aducă notorietate.

Din păcate, trăim într-o societate care a ajuns să consume cam orice, cei avizați fiind constrânși de împrejurări să digere, mass-media oferă ce este vandabil și iată, un haos care va avea efecte dezastruoase.

Etnologii sunt datori să lupte cu mijloacele tradiționale pentru conservarea și promovarea acestor sfinte tradiții și să ajute comunitatea și îndeosebi tinerele generații să redescopere frumusețea originală, poate umbrită oarecum de patina timpului, însă cu o strălucire aparte făcând-o unică.

Cuvinte-cheie: tradiții, obiceiuri, tradițional, sărbătoare, sat.

Procedeele pregătirii materiei prime pentru vestimentația din piele și blană

Ina ISAC,
Institutul Patrimoniului Cultural

În comunicare mi-am propus să identific tehnicile și metodele de pregătire a materiei prime pentru vestimentația din piele și blană.

În evoluția sa, meșteșugul a suportat o transformare majoră. De la un meșteșug tradițional, dobândit pe cale empirică, a inspirat și s-a transformat în industrie pentru produsele finite ale industriei ușoare. Pentru asemenea proporții de producere se folosește materia primă obținută prin cale naturală, cât și pe cale artificială. Actualmente, sunt cunoscute o multitudine de tehnici pentru prelucrarea pieilor de origine naturală. Pregătirea materiei prime poate fi posibilă prin tipuri de tăbăcire vegetală, minerală sau cu adaosuri de grăsimi și diverse substanțe sintetice sau chimice (la scară industrială de producere).

Tăbăcirea sau argăsirea blănurilor se realiza prin aceleași tehnici folosite pentru tăbăcirea pieilor, diferența constând în faptul că procesul nu era definitivat prin toate etapele pregătirii pieilor, ci era oprit la nivelele primare. De asemenea, pentru tăbăcire erau utilizați mineralii de alaun, tanații vegetali și alifii. Etapa de vârf în pregătirea blănurilor ca materie primă pentru confecții era procesul de afumare. Substanțele de aldehide din componența fumului serveau pentru conservarea blănurilor și protejarea lor de diverși dăunători.

Ultimul traseu al pielii și blănii era cel al croitorului sau cusătorului. Pentru toate tipurile de vestimente se foloseau tiparele din carton gata pregătite pentru diverse modele și mărimi. Procesul croirii pielii era unul ușor de realizat, se urmărea să se folosească cât mai mult din materia primă pentru detalii mici, dar pentru produsele din blană, se urmărea croirea respectând cu strictețe direcția blănii, lungimea, culoarea. Totodată, mai multe procedee, cum ar fi: tăierea, unirea prin tiv, coaserea se realizau diferit pentru obiectele confecționate din piele și blană. Pielea fiind mai ușor de încheșat, respectiv, blana cerând mai mult timp pentru definitivarea obiectului. Aceste procedee de lucru făceau ca prețul hainelor din blană să fie considerabil mai mare decât al celor din piele.

Cuvinte-cheie: meșteșug, piele, blană, vestimentație, meșter, tehnici.

Punerea în valoare a patrimoniului cultural UNESCO din Maramureș în respect pentru moștenirea culturală

Dr. Natalia LAZĂR,
Universitatea Tehnică din Cluj Napoca,
Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Facultatea de Litere, România

La nivel național se conturează crearea unui tablou legislativ care să reglementeze politicile publice în domeniul conservării, restaurării, protejării și punerii în valoare a monumentelor UNESCO, iar, conform HG 857/2021, se impune organizarea, în acest sens, a Comitetelor de organizare UNESCO, responsabile pentru eficientizarea activității în teritoriu. Potrivit datelor oficiale, cele 8 monumente UNESCO din județul Maramureș, componente ale bunului serial, sunt cel mai puțin protejate și puse în valoare la nivel național, fiind necesară implementarea unor programe/proiecte în scopul creșterii gradului de conștientizare a valorii monumentului în comunitate și în afara comunității, în respect pentru tradiția creștină și moștenirea culturală. În ceea ce privește direcțiile cultural-educative și turistice menite să pună în valoare monumentele, certificarea de către Ministerul Economiei, Antreprenoriatului și Turismului, în anul 2020, a Circuitului Bisericilor de lemn din Maramureș drept Rută Cultural-Turistică de nivel regional, poate crește vizibilitatea celor 8 biserici incluse în LPM UNESCO, iar circuitul poate deveni unul de interes național și internațional, în vederea atragerii unui număr mai mare de turiști, prin crearea unui program de activități pe tot parcursul anului. Formularea politicilor culturale, a strategiilor și programelor este o acțiune complexă, care trebuie să țină seama de o mulțime de factori – autorități, instituții, entități economice, persoane sau grupuri de interese, mentalități socioculturale, – iar o abordare integrată a problematicii patrimoniului cultural UNESCO ar conduce la o mai bună valorizare, atât a celor 8 monumente/biserici de lemn, cât și a elementelor de patrimoniu cultural imaterial prezente în județul Maramureș.

Cuvinte-cheie: patrimoniu cultural, moștenire culturală, valorizare, UNESCO.

Mănăstirea de la Sârcova – unicul centru de pelerinaj al rușilor lipoveni din Republica Moldova

Alexandru MAGOLA,
Institutul Patrimoniului Cultural

Conform unor surse documentare, rușii de credință veche, numiți lipoveni în Principatele Române, care pentru convingerile lor religioase erau dur persecutați în Imperiul Rus, și-au găsit refugiul în Principatul Moldovei în primele decenii ale sec. al XVIII-lea. Toleranța interetnică și libertatea religioasă de care se bucurau în Moldova le-a permis credincioșilor lipoveni să-și organizeze comunitățile locale și să înființeze diferite parohii cu biserici și mănăstiri păstorite de călugări și preoți de mir. Una din cele mai vechi și importante mănăstiri de rit vechi pe teritoriul Basarabiei a fost înființată în sec. XVIII, în preajma satului Sârcova din fostul județ Orhei, pe moșia care pe vremuri aparținea Bisericii Sfântului Mormânt de la Ierusalim. Deși a fost ulterior desființată de autoritățile țariste de ocupație, obștea monahală a continuat să activeze clandestin, fiind bine ascunsă în pădurile din zonă și susținută de comunitatea lipovenilor din satul Sârcova și din alte sate ale Basarabiei unde locuiau ruși lipoveni. Călugăriile din Mănăstirea Sârcova aveau strânse relații cu confrății lor de credință din Imperiul Austriac, din Regatul Polono-Lituanian și cu cei din Rusia. Aici a existat o bibliotecă și un important centru de copiere a manuscriselor în limba slavonă, iar mai târziu de aici a pornit procesul de organizare la Fântâna Albă în Bucovina a unei Mitropolii ortodoxe pentru toți staroverii din lume. Din anul 2011 pe locul fostei mănăstiri se organizează pelerinaje anuale, la care participă nu doar credincioșii și preoții din eparhia lipovenească a Chișinăului, dar și cei din țările vecine, precum Ucraina, România și Rusia. Studiul de față este dedicat acestui pelerinaj, care a devenit unul tradițional, dată fiind importanța istorică și spirituală a acestui vechi centru monahal nu doar pentru rușii lipoveni din Republica Moldova, dar și pentru cei din întreaga lume.

Cuvinte-cheie: Sârcova, Biserica Sfântului Mormânt de la Ierusalim, rușii lipoveni, Bucovina, Basarabia.

Tipologia și morfologia acareturilor de forme mici din arhitectura rurală moldovenească

Dr. Vitalie MALCOCI,
Institutul Patrimoniului Cultural

Arhitectura vernaculară din mediului rural ocupă un loc de vază printre valorile culturale naționale din Republica Moldova. Aceste mostre ale culturii tradiționale se manifestă în special prin forme plastice în realizarea și organizarea gospodăriei țărănești, care includ casa de locuit și anexele gospodărești : sarauiul, gârliciul beciului, poarta, fântâna, împrejmuirea ș. a.

Problema cercetată ține de tipologia porților și împrejmuirii gospodăriilor țărănești și modul abordării acestora din punctul de vedere al formei plastice și al decorului ornamental. Evoluția formelor arhitecturale mici și împodobirea casei țărănești cu ornamentică și decor capătă o largă răspândire mai cu seamă în ultimile decenii ale sec. al XIX-lea și se dezvoltă pe parcursul sec. XX, ajungând în sec. al XXI cu păstrarea obiceiurilor și tradițiilor de edificare. În dependență de regiune, plastica formelor și a decorului arhitectural este repartizat pe suprafețe sau porțiuni ale habitatului special preconizate.

În urma cercetării problematice abordate, putem constata faptul că tradiția seculară de edificare și împodobire a arhitecturii rurale de forme mici s-a dezvoltat în continuu, adaptându-se gusturilor și cerințelor noi. Prin armonia, echilibrul și raționalitatea aplicării formelor structural-morfologice, meșterul popular întotdeauna a tins spre frumos, creând configurația elementelor fasonate, avându-și rădăcinile în cele mai adânci orizonturi ale vieții spirituale din trecut. Evoluând în timp, s-au format unele practici în construcția arhitecturii țărănești, dezvoltându-și structura formelor arhitecturale. În acest context, poporul nostru a format un imens substrat de culturi cu mesageri mitofolclorici care constituie fondul de bază al limbajului plastic românesc din arhitectura tradițională din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: arhitectură, poartă, tradiție, formă, decor.

Tema originii găgăuzilor în paginile presei regionale (pe baza materialelor ziarului „Vesti Gagauzii”)

Dr. Diana NICOGLO,
Institutul Patrimoniului Cultural

Primele informații despre originea găgăuzilor au apărut în anul 1953 pe paginile ziarului regional din Komrat. Această notă relatează că există două ipoteze – turcă și slavă (bulgară). În anii următori au fost publicate articole semnate de călătore V. S. Zelenchuk, I. Grek și N. Chervenkov (1989–1992) În plus, au fost plasate studiile autorilor secolului al XIX-lea: E. M. Hoppe „Găgăuzi – creștini turci” (1993), V. Moshkov „Găgăuzii raionului Bender” (1993).

Un locuitor din Comrat, pe nume G. Stomatov, este pasionat de istorie, publicând în mod repetat mai multe articole. Este autorul unor publicații referitoare atât la originea găgăuzilor, cât și la evenimentele istorice. De exemplu, unul dintre aceste articole este intitulat „Cu privire la problema originii etnonimului „gagouz” (1988). Într-un alt număr a fost publicat articolul lui D. Tanasoglu „Găgăuzii. Eseu istoric” (1988). Aceste publicații conțin versiuni mitologice ale originii găgăuzilor și reflectă starea complet naturală a elitei intelectuale găgăuze din acea vreme, care a și afirmat identitatea găgăuzilor. Miturile etnogenetice și cele etnopolitice îndeplinesc, de regulă, o funcție compensatorie, acționând ca unul dintre mijloacele de protejare a comunității etnice de asimilare, de erodarea culturii etnice. Crearea de mituri etnopolitice este un atribut esențial al procesului de mobilizare etnică, ceea ce confirmă conținutul articolelor pe care le-am menționat.

Cuvinte-cheie: găgăuzi, presa regională, știri Comrat, origine, etnogeneză.

Turismul cultural – vector de promovare și păstrare a tradițiilor

Dr. George NICULESCU,
Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu

În acest articol se argumentează necesitatea implicării turismului cultural în păstrarea și conservarea tradițiilor, precum și în valorificarea acestora în condiții de sustenabilitate. Cultura și tradițiile nu pot fi încremenite în timp, conservate și ținute departe de cei care doresc să le cunoască. Deși promovarea tradițiilor și păstrarea acestora prin intermediul turismului cultural sunt doi termeni incongruenți și aparent incompatibili, totuși aportul financiar în condițiile desfășurării unui turism sustenabil este liantul benefic al armonizării celor două acțiuni care sprijină tradițiile. Turismul trebuie să fie un echilibru între promovarea și păstrarea tradițiilor.

Turismul este o modalitate excelentă de a promova și de a oferi acces la moștenirea culturală, dar creează și probleme de supraaglomerare, apropiere culturală și pierdere a autenticității. Turismul aduce bani și locuri de muncă, dar poate dăuna și vieții de zi cu zi a oamenilor, precum și culturii și tradițiilor.

Având în vedere potențialele efecte negative ale „supraturismului” și impactul acestuia asupra patrimoniului cultural și tradițiilor, comunitățile locale și experții în patrimoniu s-au opus uneori turismului și dezvoltării rezultate.

Turismul cultural durabil oferă o nouă perspectivă, deoarece plasează moștenirea culturală și comunitățile locale în centrul proceselor de luare a deciziilor.

Este esențial să se implice comunitățile locale și alte părți interesate în procesele de luare a deciziilor pentru a se asigura că beneficiază atât moștenirea culturală, cât și populația locală de aceste rezultate. Scopul turismului cultural durabil este de a asigura bune practici de conservare a tradițiilor, precum și o autentică implicare care susține economia locală.

Turismul cultural durabil care promovează tradițiile și moștenirea culturală este un element esențial al strategiilor de dezvoltare locală, regională și macro-regională.

Cuvinte-cheie: tradiții, turism cultural, impact, sustenabilitate, economie locală.

Tinerii în cadrul obiceiurilor de naștere și ale celor de înmormântare

Raisa OSADCI,
Institutul Patrimoniului Cultural

Categoria de vârstă a tinerilor este mai puțin implicată în obiceiurile de naștere și cele de înmormântare, în comparație cu participarea acestora în cadrul obiceiurilor de nuntă, ce fac parte, de asemenea, din obiceiurile de familie (nu ne referim la subcategoria copiilor și cea a adolescenților, ce reprezintă, la fel ca subcategoria tinerilor, componente ale categoriei generale a tinerilor). Sunt atestate, totuși, anumite secvențe ale obiceiurilor de naștere și ale celor de înmormântare care solicită sau oferă posibilitatea de implicare protagonistă sau chiar exclusivă a tinerilor.

Deoarece nașterea și moartea sunt fenomene ce țin de trecerea dintr-o lume în alta, conform mentalității tradiționale se consideră că respectivele circumstanțe ar putea înlesni și tangența celor vii cu alte lumi. Astfel, pe parcursul derulării obiceiurilor de naștere și ale celor de înmormântare sunt desfășurate unele practici de previziune sau modelare a sorții. Fetele mari, de exemplu, își pot afla ursitul, dacă dorm noaptea în casa unei lăuze (de obicei vecină, rudă sau prietenă) după ce aceasta a născut, adică în perioada când vin ursitoarele pentru a-i ursi nou-născutului. Se crede că lăuzei i s-ar putea arăta în vis cine este ursitul fiecăreia dintre aceste fete.

Tinerii, mai ales flăcăii / feciorii, sunt așteptați în nopțile de priveghi la mort. Prezența lor (ca reprezentanți ai categoriei de vârstă cu cel mai înalt potențial energetic) în casa celui decedat, unde abundă energiile pasive, iar timpul nocturn le intensifică, este necesară pentru diluarea mediului energetic pasiv. Se zice, că prin glume și acțiuni umoristice ei înveselesc chiar și răposatul. Vom menționa, că multe dintre jocurile practicate la priveghi comportă profunde semnificații mitologice, actualmente mai puțin cunoscute. Flăcăii pot participa la săpatul gropii pentru înmormântare, la ducerea sicriului, a crucii etc.

Cea mai complexă participare le revine flăcăilor și fetelor mari la înmormântarea tinerilor necăsătoriți.

Cuvinte-cheie: categorie de vârstă, flăcăi, fete mari, obiceiuri de naștere, înmormântare.

Procesele etnoculturale din Republica Moldova sesizate prin prisma opiniilor turiștilor străini

Ecaterina PIHUROV,
Institutul Patrimoniului Cultural

De la independență, Republica Moldova a fost vizitată de mai mulți turiști străini care și-au expus părerea despre situația etnoculturală din țara noastră. Unii dintre ei își filmau călătoria și o postau pe canalele de youtube. Opiniile lor desemnează un mijloc pentru constituirea imaginii țării noastre.

Unii turiști prezintă Republica Moldova ca pe o fostă republică sovietică, care a reușit să-și capete independența în 1991, dar nu a putut să realizeze prea multe. Ei remarcă o nostalgie față de Uniunea Sovietică a generației în vârstă. Or această nostalgie este mai pronunțată la populația transnistreană.

Turiștii care vizitează Republica Moldova merg și în Transnistria. Republica Moldova are preponderent o populație cu dorință de a se integra în Europa, iar în Transnistria nostalgia față de Uniunea Sovietică este încă foarte pronunțată. Majoritatea populației transnistrene este orientată spre Federația Rusă. Unii turiști străini au remarcat dorința transnistrenilor ca regiunea lor să fie parte componentă a Federației Ruse, mulți având pașapoarte ale Federației Ruse. De asemenea este remarcată și reticența lor în privința Republicii Moldova și a Uniunii Europene.

Ei mai remarcă și o altă regiune – UTA Găgăuză, cu aspectul lor tradițional și particularitățile etnolingvistice deosebite.

Toate observațiile turiștilor privind procesele etnoculturale sunt pătrunse de un element specific pentru toate regiunile Republicii Moldova – sărăcia, fiind menționată ca o problemă mult mai gravă decât problemele etnolingvistice.

Cuvinte-cheie: turiști străini, procese etnoculturale, Republica Moldova, Transnistria, UTA Găgăuză.

Dinastiile lăutarilor și tradițiile lor *în baza materialelor presei republicane* (anii 60–90 ai sec. XX)

Dr. Svetlana PROCOP,
Institutul Patrimoniului Cultural

În baza materialului presei republicane din anii 60–90 ai sec. XX vom încerca să trezim interes pentru muzicienii populari – lăutari în perioada socialismului „dezvoltat” și „târziu” din Republica Moldova. Se știe că grupurile etnice ale țiganilor au fost de multă vreme împărțite după ocupație, printre care unele dintre cele mai frecvente erau: „lingurari, leieși, ursari, vatrași, lăutari” etc. De-a lungul timpului, tradițiile lăutarilor s-au împletit atât de armonios cu tradițiile popoarelor balcanice, inclusiv ale locuitorilor întregului interfluviu Pruto-nistean, încât astăzi devine din ce în ce mai greu să separăm componenta țigănească în creația muzicală a lăutarilor. În timp ce originea lăutarismului, ca fenomen cultural și ca ocupație cotidiană tradițională a țiganilor, este menționată din ce în ce mai puțin. Lucrând de-a lungul ultimilor ani cu presa republicană, ne-am putut asigura că tema descendenților lăutarilor, precum și tema muzicienilor-lăutari contemporani, continuă să entuziasmeze jurnaliștii republicii atât acum, cât și în perioada sovietică.

În studiu de față ne bazăm doar pe acele materiale despre lăutari care au fost publicate în presa republicană în perioada anilor 60–90 ai sec. XX, și care conțin sintagma „țigan-lăutar”. În perioada sus-numită, presa evita să menționeze naționalitatea eroilor de reportaje, eseuri și articole, datorită conceptului de „popor sovietic” aprobat tacit și răspândit de ideologiile sovietici. Au existat însă și excepții, mai ales când era vorba de cultură. Chipurile eroilor de proveniență romă au fost puse la temelie de către scenariști și regizori în crearea unor eroi romantizați și înfrumusețați cu o splendoare fantastică în domeniul cinematografiei, muzicii și teatrului. Cu toate acestea, în sate și orașe, atât la sudul, cât și la nordul republicii noastre, în paralel cu acești eroi, în viața de zi cu zi, la nunți și cumetrii, înmormântări și orice petreceri tradiționale activau tarafuri populare în care, de regulă, cânta cel puțin un descendent dintr-o familie de țigani-lăutari.

Cuvinte-cheie: romi/țigani, muzicieni populari, lăutari, presa republicană.

Influența emigrației actuale ucrainene în Republica Moldova asupra proceselor etnice din țară

Dr. hab. Teofil RENDIUK,
Institutului Studiul Artelor, Folclor și Etnologie „M. F. Râlski”,
Academia Națională de Științe a Ucrainei

Este cunoscut faptul că Republica Moldova din punct de vedere etnic este un stat multinațional. Potrivit Recensământului din 2014, principala comunitate etnică este cea a moldovenilor, iar celelalte comunități etnice sunt minoritare și constituie 17,9% din totalul populației. Ucrainenii sunt al doilea cel mai mare grup etnic în Republica Moldova după etnicii moldoveni. Există peste 400 mii de etnici ucraineni în Republica Moldova, ceea ce reprezintă 11% din populația totală a țării, ei fiind autohtoni prin origine, repartizați în perioada sovietică ca specialiști în diferite domenii de activitate sau ajunși în Republica Moldova în calitate de membri ai unor familii mixte. Însă evidentă este tendința de reducere numerică a etnicilor ucraineni în Moldova (de la 640 de mii de persoane, conform Recensământului din anul 1992, până la 442,346 de ucraineni, potrivit Recensământului din 2004, cu o continuare precipitată a acestui fenomen negativ până la ora actuală), ceea ce influențează defavorabil procesele etnice în Republica Moldova în ansamblu și situația demografică a țării în special.

În aceste condiții, emigrația masivă a cetățenilor ucraineni în țările străine ca urmare a războiului genocidal, declanșat în faza lui extinsă de Rusia împotriva Ucrainei în data de 24 februarie 2022, a cuprins într-o mare măsură și Republica Moldova, ca țară prietenă și vecină cu o frontieră comună de stat cu o lungime de 1222 km. Conform datelor oficiale ale Biroului Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, făcute public la începutul anului 2023, de la declanșarea războiului frontiera cu Republica Moldova au traversat 755,4 mii de locuitori ai Ucrainei, din care o parte considerabilă a rămas pe teritoriul Republicii Moldova. Anume ei au îngroșat substanțial numărul total în descreșterea permanentă a etnicilor ucraineni, contribuind în mod esențial la optimizarea proceselor etnice în Republica Moldova în ansamblu. Pe lângă disponibilitatea noilor emigranți ucraineni de a se integra cât mai rapid posibil în viața social-economică și cea culturală a Moldovei, ei consolidează vizibil tradițiile existente de prietenie, bună vecinătate și cooperare dintre Ucraina și Republica Moldova ca o garanție în plus a securității și prosperității regionale în condițiile aprige ale contemporaneității.

Cuvinte-cheie: Ucraina, Republica Moldova, emigrație, refugiați, procese etnice.

Costumul tradițional moldovenesc în perioada sovietică. Din colecțiile MNEIN

Elena REȘETNIC,
Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Îndată după anexarea de către URSS, Basarabia a fost supusă politicii de deznaționalizare, alături de celelalte republici socialiste. Portul popular, tradițiile, limba română, toate aceste elemente identitare au fost distorsionate. Astfel, au apărut costumele scenice, produse la atelierelor Combinatului Ministerului Culturii. Pentru confecționarea lor erau folosite mașinile de brodat, iar produsul finit nu mai avea practic nici o asemănare cu ceea ce numim costum tradițional. Ornamentele erau supradimensionate, foloseau culori aprinse, etc., pretextând că, în acest mod, costumele arătau bine și erau vizibile din orice colț al sălii. Scopul lor principal era însă de a aminti mereu, atât celor care le purtau, cât și celor care le vedeau, că moldovenii nu sunt totuna cu românii. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a colectat de-a lungul timpului piese valoroase ale costumului atât femeiesc cât și bărbătesc. Însă printre acestea, există și un număr de costume de scenă. Astăzi, când societatea noastră caută să reînvie tradițiile, să îmbrace la cele mai importante evenimente, costumul popular sau, cel puțin, cămașa, pălăria sau brâul, studierea schimbărilor pe care le suferă costumul în perioada sovietică este absolut necesară și poate fi efectuată cercetând colecția de costume deținută de MNEIN.

Cuvinte-cheie: costum tradițional moldovenesc, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, costum scenic, perioada sovietică.

Luminațiile în sărbătorile religioase de primăvară-vară cu dată fixă

Valentina SAMOILENCO,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Lumina, din cele mai vechi timpuri, a fost asociată cu Viața, Binele, Ființa (existența), iar întunericul – cu Moartea, Răul, Neființa (inexistența). Cugetarea creștină nu s-a îndepărtat de la această antiteză fundamentală.

Pentru om a trăi înseamnă a vedea lumina. Lumina este un semn al ocrotirii dumnezeiești, al bucuriei și al fericirii. În măsura în care întunericul ușurează crima, lumina este dimpotrivă, o grație de cinste, de adevăr, de înțelepciune, lumina este în fond un ideal al culturii omenești și religioase.

Riturile și obiceiurile luminii atestă vechimea și continuitatea tradiției și dărilor folclorice care le-au produs, a satelor și cătunelor care au fost leagănul dintotdeauna al neamului nostru.

Toți cei ce păstrăm în altarul sufletului aprinsă candela recunoștinței pentru ceea ce moștenim din străbuni, avem datoria de a transmite neatinse toate aceste bogății generației în creștere spre cinstea moșiei strămoșești și slava neamului din care suntem. O tradiție populară este un fenomen social complex, unitar. Pentru noi, cunoașterea și respectarea obiceiurilor și tradițiilor sunt o necesitate indispensabilă ce reiese din trecutul nostru. Obiceiurile și tradițiile populare sunt pilonii unei societăți, noi trebuie să contribuim efectiv la ridicarea acestor piloni.

În arealul românesc există obiceiuri conform cărora țărani în anumite zile ale anului organizează ruguri, în jurul cărora dansează, cântă, invocă incantații, sar peste ele.

Aceste obiceiuri sunt asemănătoare între ele, indiferent de zona etnografică, și se întâlnesc și la unii din vecinii noștri.

Obiceiul de a aprinde ruguri, de a sări peste ele, de trecere a vitelor cornute prin fumul acestora, precum și înconjurarea lor (a rugurilor) de către oameni împreună cu vitele este foarte răspândit, precum și înconjurarea câmpurilor, livezilor, viilor cu făclii aprinse.

Oamenii credeau că, cu ajutorul focului, fumului, jăraticului sau a cenușii, din ajutorul sau chiar de anumite sărbători, vor fi ocrotiți de boli, vrăji, că roada anului viitor va fi mai bogată, că vor avea mai puține pagube în urma anumitor calamități naturale.

Cuvinte-cheie: luminație, sărbătoare, obicei, tradiție, lumânare, foc.

Meșteri populari pietrari originari din zona Codrilor Orheiului

Dr. Sergiu SUVAC,
Institutul Patrimoniului Cultural

Un element definitoriu al meșteșugăritului din zona Codrilor Orheiului îl constituie prelucratul artistic al pietrei. Acest meșteșug are rădăcini vechi, datând arheologic încă din Antichitate. Cioplitul pietrei a determinat modelarea habitatului oamenilor din părțile locului încă de la așezarea cu traiul pe aceste meleaguri, iar meșterii care practicau această artă erau la mare căutare. Existența unor resurse de piatră de o calitate înaltă a permis crearea unor centre de specializare, așa cum este regiunea Codrilor Orheiului. În virtutea faptului că este o zonă silvică, oamenii au reușit să creeze și să perpetueze această ocupație.

De-a lungul timpului au existat meșteri populari care cu iscusința lor au creat o imagine de ansamblu a zonei. Printre aceștia se înscriu la loc de cinste cunoscuții cioplitori din generațiile mai vechi: Nazar Melnic, Ilie Țanga, Toader Lisnic, frații Tcacenco, Ion Guțu și alții, cărora le purtăm frumoasa amintire. Aceștia fiind unii dintre cei mai vrednici, au împărtășit cu dărnicie tainele meșteșugului lor mai multor generații. Așa au apărut noi meșteri pietrari, care continuă tradiția meșteșugului și a căror voință de afirmare pe linia unui nivel artistic superior este mai mult decât evidentă. Aceștia au fost cunoscuții cioplitori în piatră Vasile Goloșneanu, Gheorghe Lisnic, Alexandru Lisnic, Constantin Rotari, Marcu Maxim, Gheorghe Moraru ș. a., care, deși au plecat din lumea aceasta, lucrările lor bucură o lume întreagă. Printre pietrarii contemporani, vestiți din zona Codrii Orheiului care au lăsat urmele pe piatra conturată a unor case din satele Brănești, Furceni, Butuceni sau din țară, se mai numără răposatul Tudor Gondiu, descendent dintr-o dinastie de pietrari vestiți. Un alt pietrar a fost Victor Târnovschi un veritabil meșter de a practica arta dată. Un meșter pietrar al aripilor tinere este Sergiu Rotari din s. Brănești, care în timpul liber sculptează obiecte mari – coloane, lespezi pentru prispe, și mai mici – bisericuțe, care, de obicei, le dăruie vizitatorilor atelierului său.

Cuvinte-cheie: meșter, meșteșugărit, cioplit, pietrar, artă.

Obiceiul sacrificării în timpul construcției unei case la găgăuzi

Dr. Evdochia SOROCEANU,
Institutul Patrimoniului Cultural

Miturile sacrificiului de construcție sunt cunoscute pretutindeni în lume. Printre popoarele vest-europene au fost larg răspândite legende despre oameni zidiți de vii la temelia sau în pereții castelelor medievale și cetăților orașelor. În culegerile de folclor ale unor popoare balcanice (inclusiv strămoșii găgăuzilor) se regăsesc balade despre Meșterul Manole și tânăra sa soție Ana, zidită în pereții unei case. Numeroasele studii demonstrează că acest obicei s-a păstrat în diferite țări sub diferite forme. Tradiții și legende similare s-au păstrat și printre găgăuzi. Sarcina studiului nostru este de a identifica formele de jertfă de construcție cunoscute găgăuzilor, de a afla originea și istoria acestui obicei printre găgăuzi. Tradiția găgăuzilor de a face un sacrificiu de construcție este în multe privințe similară cu tradițiile balcanice. Începutul fiecărei etape a construcției casei la găgăuzi este marcat de un sacrificiu. În viziunea găgăuzilor, se face o jertfă (*kurban*) pentru a asigura clădirii rezistență, pentru a atrage un duh păzitor al casei (*tilsim*), pentru protecția locuinței și locuitorilor săi de spiritele rele. Ca jertfă de construcție găgăuzii folosesc un cocoș sau o găină. Pasărea este sacrificată pentru a găti din ea o mâncare ritualică sau ea este dăruită vie. Pentru o viață bogată și fericită, găgăuzii îngroapă monede, cereale, vin, lumânări în fundația casei, în colțul fațadei estice sau în toate cele patru colțuri. Încă sunt vii amintirile obiceiului zidarilor de a măsura umbra celui sacrificat (adesea o fecioară) cu sfoară sau stuf, pe care o așezau sub unul dintre colțurile zidăriei. Se credea că după 40 de zile aceasta va muri și se va transforma într-un duh care va păzi casa, sau invers, se va transforma într-un vârcolac care va face rău familiei sau satului.

Cuvinte-cheie: găgăuzi, locuință, ritualuri de construire, sacrificiu, jertfă de construcții.

Rolul porumbului în sistemul culinar al moldovenilor

Dr. Olga TABUNȘCIC, ASEM,
Coralia BABCENCO,
Colegiul Național de Comerț al ASEM

Analiza bucătăriei tradiționale din Republica Moldova impune cercetarea modului în care se combină materiile prime, condimentele și mirodeniile, studiarea tradițiilor și tehnicilor culinare specifice populației arealului moldovenesc. Dacă la baza sistemul alimentar al moldovenilor stă o varietate de reguli generale valabile, diversificarea vine din așezarea geografică a Republicii Moldova, din influențele istorice și impactul social. Modul de alimentare al moldovenilor, ca și al altor popoare, se schimbă continuu, iar abordarea acestei teme vizavi de istorie, cultură și tradiție este pe cât de actuală pe atât de importantă.

Evenimentele istorice au contribuit la apariția în cultura mai multor popoare, respectiv și în cultura moldovenilor, a noi plante, care s-au înrădăcinat treptat și au fost introduse în alimentație. Un exemplu concludiv este porumbul, cereală apărută la sfârșitul secolului al XVII-lea și care a înlocuit în alimentația moldovenilor meiul – o cereală autohtonă hrănitore, dar slab productivă. În ce privește istoricul porumbului pe teritoriul spațiului românesc, este interesant de menționat denumirile acestei plante. Astfel, în Moldova și Bucovina se mai numește „popușoi”, în Muntenia – „porumb”, iar în Transilvania – „cucuruz”. La moldoveni, modul pastoral de pregătire a cerealelor, precum fiertura de mei, apoi de porumb, urmate de mămăligă, turtă de mălai și pâine de cereale amestecate au fost baza alimentației de fiecă zi.

Identificarea preparatelor în componența cărora este inclus porumbul, ce constituie subiect al bucătăriei tradiționale a moldovenilor, precum și a metodelor de prelucrare a acestora sunt obiectivele studiului în cadrul Programului de Stat 20.8009.0807.17 REVICULT, rețetele fiind selectate din Republica Moldova și analizate comparativ cu cele cunoscute în România.

Tendința generală ține de abordare științifică, sistemică, cu elaborarea de metode specifice și adoptarea unei terminologii adecvate temei de cercetare. Metodologia de cercetare presupune mijloace de analiză, sinteză și interpretare a informațiilor cu privire la identificarea preparatelor moldovenești în componența cărora se include porumbul, metodele de prelucrare a acestora și cercetarea factorilor sociali, culturali și spirituali care personalizează rolul și locul porumbului în sistemul culinar al moldovenilor.

Cuvinte-cheie: porumb, bucătărie tradițională, mămăligă, mălai.

Imaginea cinematografică a satului tradițional (în baza filmelor inspirate din opera lui Ion Creangă)

Dr. Violeta TIPA,
Institutul Patrimoniului Cultural

Comunicarea va pune în valoare imaginea satului tradițional cu toate aspectele sale de la tradiții și cutume până la aspectul arhitectural popular redat în filmele inspirate din opera lui Ion Creangă. Anume aici regăsim acel univers de datini și obiceiuri, concepții de viață și atitudini sceptice față de religie, folclorul său și spiritul inventiv etc., care reprezintă, succint dar profund, „sufletul românesc între popoare”, precum menționează criticul G. Ibrăileanu.

Cel mai evident în acest aspect este filmul *Amintiri din copilărie* (1965) al regizoarei Elisabeta Bostan, care încearcă să aducă pe ecran întreaga enciclopedie a satului moldovenesc, a cărui omagiu îi aduce scriitorul în opera sa și pe care îl păstrează cu sfințenie în suflet. În film, satului îi revine un rol aparte, cel al formării unei atmosfere specifice, identitare, al păstrării tradițiilor milenare. Aici universul satului tradițional se împletește cu lumea copilăriei, a celui „copil universal” (G. Călinescu) pe care-l surprindem în jocurile sale, însoțite sau chiar amplificate de folclorul copilăresc.

Tot copii sunt cei care valorifică tradițiile, implicându-se cu multă patimă. Cu un umor specific e redat „umblatul cu uratul” în noaptea de Ajun. Or, plugușorul improvizat al copiilor este pus în contrapunct cu „Capra” tinerilor, unul dintre spectacolele mascate (vestimentație specifică și masca animalului) practicat de Anul Nou.

Humuleștenii își duceau viața după calendarul ortodox, ținând cont de toate sărbătorile și tradițiile ce îi însoțeau. Nu ezită regizoarea să completeze șotiile lui Nică cu rânduielile satului, precum ar fi și *claca*, un alt obicei popular, ce presupune o muncă colectivă, de ajutorare benevolă, caracteristică pentru mediul rural, fiind organizată chiar în zilele de duminică sau chiar de sărbători. Deși aceea clacă de „interes obștesc”, de dresul drumului, organizată de vornicul satului de Sf. Foca, are alt motiv și rol.

Pentru a întregi peisajul tradițional rural, în film se mai strecoară și unele apeluri la credințele și superstițiile sătenilor (precum ar fi strigoii care iau mana vacilor).

Cuvinte-cheie: Ion Creangă, film, tradiții, Capra, claca, superstiții.

Ekaterina Furțeva – ministrul Culturii al URSS

Dr. Valentina URSU,
Institutul Patrimoniului Cultural

Prezenta comunicare este dedicată Ekaterinei Furțeva – ministrul Culturii al URSS din perioada 1960–1974, primul ministru femeie în toată istoria guvernelor comuniste din URSS.

Niciuna dintre femeile din Uniunea Sovietică nu a ajuns până atunci la vârful puterii. În istorie, Ekaterina Furțeva este cunoscută ca ministrul al Culturii, dar înainte de aceasta a fost unul din liderii politici ai statului sovietic. A fost aleasă în Comitetul Central al PCUS în anul 1956, iar peste un an devine membră a Prezidiului Comitetului Central al PCUS, fiind prima femeie în această funcție. Din cauza intrigilor dintre diferite grupări din CC al PCUS, trei ani mai târziu este îndepărtată din vârful puterii și este numită în funcția de ministrul Culturii al URSS.

Neavând o pregătire în domeniile culturii, a interzis ceea ce îi era de neînțeles, chiar dacă deciziile respective se refereau la personalități notorii și la capodopere ale culturii universale. Realizând directivele ideologice ale PCUS a interzis sau a sugrumat pe toți cei ce nu erau acceptați de sistem. Astfel, trupele *The Beatles* și *The Rolling Stones* nu au avut acordul autorităților de a prezenta concerte în Uniunea Sovietică. Marelui muzician al sec. XX, Mstislav Rostropovici, i-a fost interzis să activeze în URSS în timpul când Ekaterina Furțeva era ministrul Culturii. Motivul interzicerii a fost faptul că muzicianul l-a ascuns în casa sa pe scriitorul disident Alexandr Soljenițin. Rostropovici însuși a căzut în dizgrație, ceea ce a dus la plecarea sa forțată din URSS în anul 1974.

Totodată, la propunerea E. Furțeva au fost organizate: turneul Teatrului *La Scala* din Milano în URSS, expoziții ale impresioniștilor francezi și Marc Chagall, a fost înființat Teatrul *Taganka*, binecunoscuta creație a lui Leonardo da Vinci *Mona Lisa* a fost adusă în URSS. A fost organizat turneul orchestrei *Duke Ellington* la Moscova, Leningrad, Kiev, Tbilisi; a fost prezentată expoziția *Comori ale mormântului lui Tutankhamon*, expusă în Muzeul de Stat de Arte Plastice *Al. S. Pușkin* și Ermitaj, la Kiev; au fost organizate expoziții ale vestigiilor patrimoniale din Muzeul *Metropolitan* din New York etc. E. Furțeva a contribuit la faptul ca Teatrul *Sovremennik* să nu fie închis, a salvat pelicula cinematografică „Prizonierul Caucazului” de Leonid Gaidai ș. a.

Datorită Ekaterinei Furțeva au avut loc expoziții ale Galeriei Dresda în URSS; turnee ale lui Yves Montana și Simone Signoret; expoziții de lucrări semnate de

S. N. Roerich; săptămâni ale filmelor francez și italian; turneul Orchestrei *Benny Goodman*; turneu al Teatrului Bolshoi în Statele Unite; turnee ale Teatrului artistic *M. Gorki* din Moscova în Polonia, Bulgaria, Anglia, Franța, SUA, Austria, Japonia și alte țări; expoziții ale Muzeului de Stat de Arte Plastice *Al. S. Pușkin* și *Galeria Tretyakov* în Japonia ș. a.

Ekaterina Furțeva a reușit să se impune prin voință, perseverență, curaj și tenacitate în lupta pentru putere între grupurile de interese din conducerea de vârf a Uniunii Sovietice în perioade bulversate de schimbare de atitudini și orientări. S-a remarcat prin poziții intransigente în domeniile pe care le administra. Totodată, a contribuit la inaugurarea sau menținerea multor instituții de cultură, a manifestat deschidere pentru multe genuri și forme artistice moderne, inacceptabile de către autoritățile sovietice până atunci.

Cuvinte-cheie: E. Furțeva, cultură, turnee, Uniunea Sovietică.

Particularitățile riturilor de înmormântare și pomenire ale lipovenilor din Republica Moldova

Dr. Tatiana ZAICOVSCHI,
Institutul Patrimoniului Cultural

Acest material se bazează pe cercetările de teren efectuate de autor în satele cu o populație compactă lipovenească. Ritualurile de înmormântare și pomenire sunt incluse în grupul de ritualuri ale ciclului de viață (împreună cu ritualurile la naștere, botez și nuntă) și se disting prin cel mai mare grad de conservatorism și nu sunt susceptibile de împrumut. Mai mult, este cunoscut faptul că riturile de înmormântare și pomenire ale lipovenilor se caracterizează printr-o serie de trăsături arhaice. În timpul interviewării informatorilor din Cuniccea, Egorovca, Pocrovca și alții au fost dezvăluite o serie de particularități ale diferitelor etape ale acestei ritualități – înainte de înmormântare, de înmormântare și de pomenire. Hainele pentru cel decedat sunt pregătite din timp (există reglementări stricte în acest sens), iar giulgiul este cusut după decesul persoanei. Pentru o mai bună conservarea corpului defunctului, mai ales pe vreme caldă, s-au folosit mijloace precum varul, urzica etc. În sicriu se pun „пестовки” (mătăanii rituale), înfășurate în jurul degetului inelar al mâinii stângi, iar sub cap – „подручник” (perniță). Bărbatul decedat este dus la cimitir de bărbați, femeia – de femei. Lipovenii au o cruce deosebită, cu opt colțuri, și este instalată altfel – la picioare, și asta are explicație. Preotul slujește prohodul în biserică și se țin panahide în primul an de mai multe ori: «третинки» (de 3 zile), «девятинки» (de 9 zile), la 20 de zile, la 40 de zile și «годовщинки» (la un an). Se servește, printre alte mâncăruri, trei feluri obligatorii: borș roșu (preparat după o rețetă specială), tăieței și orez dulce. Alcoolul nu este permis. De pomană se dă o pâine, un prosop și niște bani, de obicei câte 20 de lei. De „Blajini” se dau așa-numitele „pomeni ascunse” – după miezul nopții se merge pe furiș la fântână și se lasă pomeni (sare, chibrituri etc.).

Cuvinte-cheie: riturile de înmormântare și pomenire, lipoveni, Republica Moldova, păstrarea tradițiilor, pomeni ascunse.

REZUMATE ÎN LIMBA ENGLEZĂ**Little-Known Written Sources about Embroidery on the Clothes of Ukrainians in the Second Half of the 14th–17th Centuries**

PhD Vasyl BALUSHOK, PhD Maryna OLIYNYK,
M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology,
National Academy of Sciences of Ukraine

Recently, statements have appeared in the public discourse that cast doubt on the existence of embroidery on the clothes of Ukrainians in the late medieval and early modern periods, the reason for which is lack of material artifacts. After the Mongol conquest, Ukraine was not studied by archaeologists in Soviet times for political and ideological reasons, and written sources are extremely limited. However, we managed to find many indications in written sources and contemporary icons confirming the existence of embroidery on clothes. The methodological basis is the development of American culturalists regarding the “social life of things” (Franz Boas, Alfred Kroeber); the position of neo-evolutionists regarding the adaptive significance of cultural diversity and the action of the mechanism of cultural borrowings (Marshall Sahlins, Serhiy Arutyunov); and of Ukrainian scientists – Kateryna Hrushevaska, who combined the principles of inclusion of objects of material culture in social life with valuable achievements of the evolutionary method; modern achievements of researchers of everyday culture, including techniques for identifying embroidery on the icons of the 15th–16th centuries (Olexander Tyshchenko). Among the written sources of the specified period, we can mention the testimony of the Frenchman Guillebert de Lannoy (who visited Ukraine in 1421) about the embroidered hats, mittens, and bags of Ukrainians in the 16th–17th centuries. Court documents and the Lithuanian *Metrica* (records of the Grand Duke’s Chancellery) report on silk and gold embroidered shirts, belts, handkerchiefs, women’s headdresses, towels; Guillaume Beauplan (1630–1648) writes about “handkerchiefs” and “handicrafts”; Ulrich von Werdum, who visited Galicia and Podillia in 1670–1672, mentions women’s shirts “embroidered with colored cotton”. Property registers of the Cossack elders of the 17th century contain a list of embroidered clothes. Also, icons of the 15th–16th centuries have images that most likely show embroidery on clothing.

Keywords: Ukrainian clothes, embroidery, written sources, icons.

Celebration and certain culture of the population during the duration of marital status in Ukraine

PhD Kateryna BEKH,
M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology
National Academy of Sciences of Ukraine

Festive and ceremonial culture of Ukrainians at the beginning of the 21st century develops under the influence of pan-European trends. The dynamic cultural integration processes condition the sphere of spiritual life with various innovative and borrowed phenomena. Ukrainians actively adapt the components inherent in representatives of different nationalities in modern family rituals, add new practices to the mandatory “checklist” of sanctioned ritual actions, shorten or change traditional components taking into account the aesthetic and symbolic requests of the future spouse.

At the beginning of the aggressor’s full-scale invasion of the territory of Ukraine, a reduction or refusal to perform a number of complex ritual actions is observed among the population in connection with the prevention of risks associated with the danger of shelling. At the same time, we note that consolidation processes are gaining momentum among Ukrainians, accompanied by the self-presentation of ethnicity and the demonstration of the characteristics of traditional culture as defining differences of a separate national community in opposition to the hostile belief about “national unity”. The focusing on the preservation of ethnoculture, as a state-building factor, stimulated Ukrainians to renew festive and ceremonial life activities with an emphasis on the performance and observance of traditional rituals. In particular, the practice of traditional components in the festive and ritual sphere is in the trend of Ukrainian humanity today; there is a trend of re-actualization of traditional rites and customs; entire scenarios for conducting and celebrating family events are being developed, which involve the consistent reproduction of traditional actions and rituals in all their regional or narrow-local diversity.

The existence of the main traditional components of the festive and ceremonial culture of Ukrainians during the martial law ensures their preservation for the future as one of the defining and original features of the Ukrainian people.

Keywords: festive culture, rites, martial law, consolidation, re-actualization.

The study of military culture as the task of modern ethnology

PhD Mykola BEKH, M. Rylsky Institute of Art Studies,
Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences of Ukraine

The search for new research topics, approaches and problems is one of the trends of modern ethnology. An important component of ethnocultural processes in Ukrainian society was and remains military culture, which includes a set of war-related material and spiritual elements that manifest both in the civilian and military life of the ethnic group. We note that researchers of modern Ukrainian society retain a certain bias towards military culture, while, if necessary, operate with categories characteristic of the beginning of the last century. The specifics of war and military activity, which are often associated with death and violence, were not inherent in the traditional culture of the Ukrainian peasantry, the main quantitatively prevailing population, which was actively studied by local ethnologists. Another reason why ethnologists neglected the military culture of Ukrainians, as a separate scientific niche, was the study of aspects of military professional affairs by sociologists, heraldists, archivists, etc. It should be noted that military culture is an integral part of ethnoculture and is characteristic of all social groups of society, passing through the spiritual sphere of Ukrainians and their life activities. In particular, the elements of folk culture are related to the attitude to war and military affairs, the cult of the military, the everyday features of both the military and their family members. All these aspects can be observed today among different generations of Ukrainians. In addition, modern Ukrainian society supports and celebrates a significant number of holidays associated with important military events of the state or service in the army. First of all, these are the Days of Remembrance and Reconciliation and Victory over Nazism (May 8–9), the Day of Defenders of Ukraine (October 14), and the Day of the Armed Forces of Ukraine (December 6). It is worth noting that since the time of occupation of the territory of Ukraine, the days dedicated to commemorating Ukrainian military personnel have become more and more popular among citizens. Therefore, the fixation of phenomena and processes related to the military culture of Ukrainians in the context of social and political realities is relevant and needs to be studied.

Keywords: aspects of military culture, everyday life of the military, militarized environment, public perception of the military, honoring servicemen

Landscape and memory: transformation of the cultural space of modern Irpin region

PhD Liubov BOSA,

PhD Oleksandr BOSYI,

Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative Applied Arts and Design

Among the numerous manifestations of the cultural landscape (in the understanding of natural and cultural symbiosis) we indicate the dynamic “landscape of resistance” as a significant component of the national space.

On the basis of recorded express and in-depth interviews, observations, photographs, media, social networks, the assumption was made about the re-actualization of the collective memory of the residents of Irpin region about their own territory as a kind of outpost of the capital during the modern Russian-Ukrainian war.

Among other important elements of the cultural landscape of Irpin region, special locations are the river Irpin and the so-called the Serpent ramparts, which for millennia served as defending barriers from the attackers, and now have performed their function again. In the first quarter of the twentieth century the study of the Ethnographic Commission of the VUAN of this natural and cultural heritage, which was suspended by repression of scientists, was launched. At the same time, the topic of preserving the cultural landscape of Irpin region has not yet been a subject of broad interest for both scientists in Ukraine and local institutions. This led, according to our respondents, to the impunity plowing of unique snake ramparts, the destruction of forests and the construction of floodplains of small rivers. At this time, we have identified only some loci of the space of Irpin region, which have turned into a “landscape of resistance” at the beginning of the Russian invasion, making a dynamic picture and new “places of memory” in this landscape. It is obvious that the first victory near Kyiv, received as a result of the joint powerful resistance of the Ukrainian Armed Forces and local communities, is inevitably etched in the collective memory of both the residents of Irpin region and all Ukrainians. Among all other things, the current events also clearly have shown the strategic importance of the natural and cultural heritage, which should be securely protected by the state and the law.

Keywords: cultural landscape; memory; Irpin; Serpent ramparts.

Rituals of the transition from the season of spring to the season of summer in Ukraine and the Moldavian holiday “jarba verdi”: borrowings and interferences

PhD Olena CHEBANUK, M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology,
National Academy of Sciences of Ukraine

The first day of the “petrivka” (St. Peter’s Lent) is an important point in the Ukrainian traditional calendar. This day does not have a fixed date and varies depending on Easter each year. It is a marker of the transition from the season of spring to the season of summer. Transitional moments of the calendar are endowed with semiotic meanings in traditional culture. Heterogeneous rituals are dedicated to this day in Ukraine. They have different forms in different regions, have different semantics and perform different functions. Women’s erotic and rain-making rituals were designed to ensure the fertility of the fields, ritual games were intended to protect poultry from attacks by birds of prey, and the ritual exorcism of demonic temporal demons (rusalky) marked the end of the spring season. Commemoration of the dead and unborn children is an important part of the rituals of this day. A whole complex of rituals is preserved in the north-western Black Sea region to this day. These rites are connected with the Moldavian holiday complex “jarba verdi” in the west of Odessa region. The analysis of forms and functions, the current state of the Ukrainian and Moldovan versions of the “green grass” and “jarba verdi” celebrations will provide an opportunity to investigate the influences and interferences of different cultures in the places of their contact.

Keywords: Ukrainian traditional calendar, “petrivka”, spring, summer, “jarba verdi”, ritual games.

Migrația tinerilor români, etnologie și identitate națională **Migration of young Romanians, ethnology and national identity**

Drd. M. Simona Veronica COȘEREA,
Craiova University

Ethnography and national identity are two closely related concepts. Ethnography is the detailed study and system of different cultures and traditions of a group of people, while national identity refers to the sense of belonging and loyalty to a particular nation.

Ethnography can be used to help define and understand national identity. For example, by studying the traditions, customs and values of a certain culture, we can understand how they influenced the formation of the national identity of that group of people. Ethnography can also help identify differences and similarities between different cultures and nations. These differences can be used to highlight and reinforce a sense of belonging to a particular nation, but they can also be sources of conflict and division.

National identity can be influenced by factors such as history, religion, language and cultural traditions. Ethnography can help to understand these factors and explain how they influenced the formation of a particular nation's national identity.

Since national identity is an important part of personal identity, it is important to understand how it is formed and how it can be influenced by external and internal factors. Ethnography can be a valuable tool in this regard, providing a broader perspective on different cultures and traditions.

In conclusion, ethnography and national identity are interrelated concepts and must be studied together to better understand their formation and evolution. The ethnographic study can be used to explore a nation's traditions, values, and cultural customs, and this information can help develop a stronger and more unified national identity.

Keywords: youth migration, ethnology, identity, culture.

Family microhistory in the South of Odesa region: expeditionary and comparative data

PhD Oleksii DIEDUSH,
M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore Studies and Ethnology,
National Academy of Sciences of Ukraine

In late August – early September 2018, the ethnographic expedition was carried out by employees of the M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore Studies and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine in the historical region of Budzhak in the South of Odesa region. In addition to ethnographic information, valuable data on family unwritten history were recorded, which are a significant addition to the classic historical and regional studies of this area.

The Budzhak region has its peculiarities, as it is inhabited not only by Ukrainians but also by a significant number of representatives of other ethnic groups. In addition, the southern part of modern Odesa region was annexed to the Soviet Union as part of the Ukrainian Soviet Socialist Republic only in June 1940, so the colonization processes of Sovietization in this territory began much later, only in the late 1940s. This allowed for a certain unwritten tradition to be preserved, which transmitted information about one's own family, and the 20-year difference with the rest of Ukraine roughly corresponds to the standard concept of a generation. Thus, the residents of Budzhak, in terms of the denationalization measures carried out by the communist regime, lost one generation compared to the majority of Ukrainians. This is particularly noticeable in Ukrainians, which is likely a result of their residence as part of the Kingdom of Romania, where unfortunately there were elements of pressure on non-titular ethnic minorities. Therefore, preserving family memory and traditions was the only way of consolidation.

In the villages of Petrivka and Bilolissia in the Odesa region, a good preservation of knowledge about their origins and local history has been recorded. Respondents clearly indicated their ethnic origins and the origins of their ancestors in 3–4 generations. A significant number of works by students dedicated to their family trees were noticed in the Petrivka rural museum, most of which contained information about 6–7 generations and not just through the male line. According to the museum director, many family trees were compiled without recourse to archival materials, as evidenced by the approximate dates in the genealogical trees. An extraordinary case of knowledge of one's family tree up to the beginning of the 19th century was recorded in the village of Bilolissia. Bairak Mykhai-

Io, a former head of the local collective farm, knows his ancestor Kuzma, who was one of the first to settle in the village during the settlement of Budzhak by Ukrainian Cossacks in the early 19th century. In addition, Mr. Bairak found this ancestor's grave and restored the tombstone on it.

In the region of the Upper Dnieper, knowledge about one's ancestors without special research is usually limited to the level of great-grandparents or great-great-grandparents. Prior to the tragic events of the Holodomor, knowledge of one's own lineage was passed down through oral tradition and recorded in a commemoration book, a small booklet where the names of deceased close relatives were recorded in chronological order. This allowed for prayers to be said for them or for a memorial service to be ordered in church. In the documents of Greek-Catholic churches from the second half of the 18th century, such as in the village of Trylisy in the Fastiv region (CSHAUK, f. 127, inv. 1014, dos. 226), hybrids of commemoration books and confession records can be found, where the names of the deceased ones were apparently recorded from the words of relatives. Unfortunately, the communist slogan "we will turn the whole world upside down" contributed to the destruction of the family microcosm and its microhistory. The common task for all nations of the post-Soviet space, and for Ukrainians as an addition to the complex of countering Russian aggression, should be the restoration of the history of their own families, which is a brick in the history of the whole state and nation.

Keywords: microhistory, genealogy of Ukrainians, oral history, Soviet denationalization, local history of Odesa region.

Expedition photos: the way from the field to ethnological research (based on materials from the Ukrainian-Moldovan borderlands)

Oleksandr HOLOVKO,
M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the
National Academy of Sciences of Ukraine

Field photography is a not less important aspect of an ethnologist's expeditionary work than interviewing respondents. The ability to find, photograph and introduce new visual sources into scientific circulation is closely related to the topic of research, planning and logistics of journeys, as well as to the degree of immersion of the scientist in the cultural landscape of the visited territory, his own psychological readiness to "feel the place", based on personal sensitivity, knowledge gleaned from scholarly sources at the planning stage of the trip, data heard from the carriers of tradition and observations made directly in the field. Also, photos, like all expedition content, are the basis for understanding, interpreting and introducing facts into ethnological studies in the form of rich descriptions and new visual sources created at the cameral stage of investigation, for example, map schemes of names and realities of folk culture.

The paper is devoted to our own experience in collecting and introducing into scientific texts field visual sources recorded during 5 ethnographic expeditions in 2013–2016 to the border territories of Ukraine with the Republic of Moldova – Mohyliv-Podilskyi, Yampil'skyi, Pishchanskyi districts of Vinnytsya region and Kodymskyi district of Odesa region. During route and bush research trips, 52 settlements of the actual boundary strip were visited, more than 60 hours of audio recordings (1,200 pages of transcribed texts) were made from 75 respondents, and more than 1,000 photographs were taken. The author emphasizes the importance of photography as a "chronicle" of a personal entry into the field, a basis for revealing the specifics of the cultural landscape of the territory through the fixation of its main markers (type of settlement construction, housing, folk occupations, crafts, clothing, etc.), notation of significant cultural artifacts – family relics, photocopying pages of family photo albums as indicators of individual and collective memory for the purpose of their further introduction into ethnological studies.

Keywords: visual sources, expedition photos, cultural landscape, ethnological research, Ukrainian-Moldovan borderlands.

Ethno-evolutionary processes in the development of the institution of the family of the Russian population in Moldova in the XXI century

Irina IJBOLDINA,
Institute of Cultural Heritage

Today we can observe an active process of creation of a new quality society, where a significant part of social life takes place in the Internet space. Despite the research data indicating the universal family nature of social identity of Moldovan population, we have to state that today young people have a revolutionary transformation of views on family relations, position of a family in the society. Russian families are also experiencing the consequences of globalization, the computer revolution and the total introduction of electronic communication systems. In the new political formation of the Republic of Moldova, there were also global socio-demographic transformations of the Russian population. In the post-Soviet period, Moldova was among those former Soviet republics where the position of Russians has changed most radically, and the decline in the Russian population has been quite significant. Along with the ethno-political, cultural, and linguistic conditions, the socio-economic changes also played a fundamentally important role in changing the position of Russians in Moldova. So, the appreciable reduction of the Russian population was determined by their migration outside the country, ethno-transformation processes, when part of the Russians, especially in the nationally mixed families, changed their ethnic identity, and the processes of depopulation. All these new processes and phenomena were reflected in the situation of the family institution of the Russian population of the Republic of Moldova, causing ethno-evolutionary changes in such key aspects of their life as demographic behavior and employment sphere.

Keywords: ethno-evolutionary processes, the institution of the family of the Russian population of the Republic of Moldova.

Urban environment of Chisinau: European dimension

Dr. Nina IVANOVA,
Institute of Cultural Heritage

Urban environment of nowadays Chisinau as a symbolic space is similar to a multilayered cake due to the complicated past and contested representations about it among the elite and the population. One of the important and intensely promoted representations about Chisinau is its belonging to the European historical and cultural space. "Europeaness" of the city can be viewed as constructed through both top-down and bottom-up processes. The European vector of Moldovan development, the modernization and globalization form the main context of transformation of Chisinau urban environment and its top-down Europeanization. Parallel bottom-up processes fill the general context with European practices and representations. Thus, the belonging of Chisinau to the European space is nowadays unintentionally constructed by different actors in varied ways: for example, by opposing the Soviet past, by creating a new business environment and cultural communities, by the contribution of migrants from EU (everyday practices or small businesses) etc. Viewing Moldova as part of Romanian space and culture is also a way of entering European space. In this aspect, the promotion of the symbolic return to the ethnic (Romanian) roots by means of popularization of traditional culture plays an essential role.

Keywords: Europeanization, urban environment, Chisinau, European space, urban practices.

New museology in the context of conserving function of intangible cultural heritage (ICH): Sivrihisar Applied Rug Museum example

PhD Adem KOÇ,
Eskişehir Osmangazi University-TÜRKİYE

The museum is one of the first cultural efforts of humanity to remember, accumulate and show in the historical context. In the modern sense, museology stands out as a technical field in the preserving, archiving, and exhibiting of materials. For this reason, many types of museums have emerged. In addition to many exhibition-based museums such as archeology, ethnography, history, art, painting, nature, industry, technology, applied, open-air, living museum types have become widespread in recent years. Due to the widespread use of museology, which is based on the exhibition of materials and getting information by those concerned, when museums are mentioned in Turkey, the environments in which historical artifacts or materials are presented in a showcase come to mind. It can be said that museums have functions such as compilation-collection, documentation-archiving, exhibition, preservation, education, research, communication, cultural economy, and tourism. Museums, which we can define as cultural memory places, are the memory and remembrance places of societies. It is a place of remembrance and transfer for the local people, while it is an exploration or experience for the foreign visitor.

Conservation of intangible cultural heritage (UNESCO ICH-2003) together with tangible cultural heritage and transferring it to new generations has become a cultural policy for states in today's world. For this reason, the importance of museums has emerged as a place where teaching and transfer can take place in an out-of-school environment, especially in the context of protecting and keeping cultural heritage alive. For this reason, museums can be shown as an example and pioneer in the "protection" method in the text of the contract, which can be used as an example of out-of-school education.

In terms of sustainability, both in terms of bringing traditional culture into the economy and continuing education and transfer in the non-school area, Turkey's open-air museum (open-air museum), and living museum (happy museum project) are one of the world's experiences, which appears to be lagging behind. This museum approach, which has a history of almost a century, does not seem as new as it seems, it can be said that it did not attract the attention of Turkey. This new museology method is aimed to learn by having fun, being happy, and making happy, to bring generations together, to ensure the survival

of cultural memory and its transfer to future generations and contribute to the cultural economy.

Thanks to the establishment of the Sivrihisar Applied Rug Museum, it is aimed to increase awareness of cultural heritage with the aim of contributing to sustainable development, fostering historical unity and sharing culture, and ensuring the continuity of the sense of identity, in addition to presenting the traditional rug weaving culture of Eskişehir and especially Sivrihisar to the visitors visiting the museum, the transfer of yarn-making, dyeing, and weaving techniques that have been remembered for centuries to the younger generations and women among the disadvantaged groups in the cultural economy.

Keywords: Museology, Intangible Cultural Heritage, Rug, Applied Folklore, Handicrafts.

Ukrainians' Economic Character: View Through the Lens of Today's War

PhD. Nataliia LYTVYNCHUK,
M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology,
National Academy of Sciences of Ukraine

In the context of Russia's full-scale war against Ukraine and the ongoing events in this crucial period of national history, the issue of mentality as a socio-cultural and ethno-psychological phenomenon has become particularly relevant. This is quite natural because our mental models have rapidly been reformatted in extreme circumstances. The society has united in the struggle for national interests and civilizational values, revealing the dominant traits of the Ukrainian mentality. By demonstrating their character through action, Ukrainians have broken many stereotypes and turned the focus of attention on themselves, making the whole world talk about their bravery, heroism, love of freedom, unity, economy, and more.

Based on the urgency of the problem and the sphere of my own scientific interests, I have investigated how the economic mentality of Ukrainians and basic features of the national character such as atheism, industriousness, and entrepreneurship manifest themselves in the conditions of today's war. Various spheres of life activity, including private, public, and trench, were taken into consideration.

The results of scientific research and preliminary analysis of collected ethnographic materials allow us to formulate several important provisions. The war imposed on Ukraine in the 21st century did not dull but, on the contrary, highlighted such typical features of the Ukrainian character as entrepreneurship and industriousness. Facing the war, Ukrainians demonstrated their natural ability to intelligently and economically manage the household, which has always been inherent in their ethnicity. At the same time, they demonstrated adaptability, the ability to find ways and forms (whether individual or collective) of rational economic activity in crisis situations. In wartime, the archetype of land remains a determining factor. Despite all circumstances, Ukrainians preserve their traditional behavioral patterns. The economic mentality is likewise manifested in both peasants and townspeople, and not only in the rear but also at the front.

Keywords: mentality, economic mentality, wartime, economy, archetype of land.

The ethnonym «Ukrainian» as a factor of self-identification on the pages of the Western Ukrainian party press of the late XIX – the beginning of the XX century

PhD. Olena MAKARCHUK,
Lviv Polytechnic National University, Ukraine;
Institute of Jurisprudence, Psychology, and Innovative Education, Lviv, Ukraine

According to modern scientists, national identity is a political and cultural construct that arose in the Modern period (1640–1871). Under the conditions of statelessness of the XIX century, when Ukrainian lands were divided between different states, the process of ethno-identification became extremely important for Ukrainians. Who are we – Ruthenians, Ukrainians, “Dnieper Ukrainians” or Galicians? Where is our land? – these issues, which appeared on the agenda, were “caught” and highlighted on the pages of the printed editions of the first modern Ukrainian parties – the Ruthenian-Ukrainian Radical Party (RURP), the National Democratic Party (NDP), the Social Democratic Party, and others.

There were also difficulties because of the fact that the Galicians, who called themselves “Ruthenians” at that time, did not insist on any ethnic commonality (at least in self-name) with the Dnieper Ukrainians for a long time. Thus, even the first edition of the Ruthenian-Ukrainian Radical Party was planned to be called “Ruthenian”, but later the name “Narod” was recognized as a better one. Commending to the “Ruthenianness” in its name, the party apparently tried to declare its nationwide character, insisting on the “union” of the Ruthenians of Galicia and the Ukrainians of the Dnieper region.

Gradually, recognizing their own role in the historical process of the formation of the nation, party publications announce their defined national affiliation. Thus, the national-democratic “*Buduchnist*” is published for the “**Ukrainian**-Ruthenian society”. The social-democratic “*Moloda Ukraina*” describes itself as the “Journal of **Ukrainian** Youth”. “*Haydamaky*” and others write about the confrontation between **Ukrainians** and Poles. From linguistic and ethnographic conflicts, from clarifying the question of “Ruthenianness”, “Ruthenianness-Ukrainianness” or “Ukrainianness”, the party media – not immediately, but still – raised the question of the “separateness” of the Ukrainian nation and its transition to the platform of political definition and building their own state.

Keywords: Western Ukraine, ethnic identification of Ukrainians, party press.

Adrian Matcan: biography and creation of the bessarabian jeweler in the 21st century

PhD. Inga MAȚCAN-LÎSENCO,
International Free University of Moldova
Technical University of Moldova

This study presents the bibliographic and creative chronology of the Bessarabian designer and jeweler Adrian Matcan, a study covering the years 1978–2022. It is presented as an important factor in his professional development in the field of jewelry on the territory of the Republic of Moldova. Based on the information gathered, the author considers it appropriate to highlight important data characteristic of the field of artistic metalworking. The emphasis is placed on the anonymization of some contemporary jewelry of the jeweler, religious objects, techniques of realization, artistic value and varied design, made of noble metals mostly gold (red, yellow, white) and platinum with generous inlays with precious stones (natural, occasionally artificial).

The designer – a Bessarabian jeweler, reflects his concepts about the surrounding world and the abundant interior universe through the creation of unique contemporary jewelry – made by hand, exclusively.

In his work, he combines education, experience, and workshop jewelry. His jewels become a conceptual and technological organization corresponding to valuable artistic and professional content. The jeweler creates a world of his own where the essence is the correlation between creativity, metals, and gemstones.

In accordance with the above, we claim that the university studies in the jewelry branch, the extensive practice at the production company Recona, a shop-workshop for making jewelry items, combined with his creative skills and a good mastering of the techniques and procedures of serial execution, acquired during his activity at the State Enterprise “Giuvaier” in Chisinau, resulted in a successful end, exclusive manual production of new, aesthetic contemporary adornment items with an individual technological print that corresponds to international standards and consumer preferences.

The scientific novelty of the communication lies in the reflection of bibliographic and creative data accompanied by some representative images, etc., which will supplement the domain of the jewelry with unknown names from the territory of the Republic of Moldova, beginning of the 19th century XXI.

Keywords: Matcan Adrian, Bessarabian fine jeweler, manual jewelry, design of contemporary jewelry.

Modern Reflections of Historical Memory of the Expression of National Identity through Clothing in Everyday Life of the Ukrainian Intelligentsia in the Second Half of the 19th Century

PhD Maryna OLIYNYK,
M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore Studies and Ethnology,
National Academy of Sciences of Ukraine

An essential function of traditional clothing is the expression of national identity. Modern Ukraine is fighting for the right to develop it within the state territory recognized by international law. Studying the origins of forming the conscious national identity meets the demands of modern Ukrainian society. The visual markers became especially important in this context. In particular, nationally branded clothing has become the symbol of the whole of Ukraine fighting for its state's independence. The tradition of expressing a pro-Ukrainian position through external image is related to the national-democratic movement of "Narodniks" that became widespread in the second half of the 19th century under the influence of the European "Spring of Nations". In our study, we focus on the popularity of demonstrating one's spiritual beliefs of cultural unity with the Ukrainian people among the intelligentsia through wearing the national clothing. At the same time, this trend caused a sharply negative reaction from the authorities of the Russian Empire, which annexed part of the Ukrainian lands. The study of memoir literature and published archival materials allowed us to collect the facts of the persecution of pro-Ukrainian movement figures due to their use of Ukrainian clothing in everyday life. According to records, the official authorities have made the claims or organized surveillance due to the wearing of Ukrainian clothing by P. Chubynskyi, T. Rylskyi, B. Poznansyi, A. Krasovskyi, A. Svydnytskyi, M. Viligorskyi, V. Menchyts, N. Tumasov, S. Yefremov.

Keywords: Ukrainian clothes, urban culture, intelligentsia, identity.

Memorial ceremonies in the calendar rituals of Ukrainians: traditions and modernity

Nataliia STISHOVA,
M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology
National Academy of Sciences of Ukraine

An important element of the people's worldview, moral and aesthetic values, and ethical norms are memorial ritual traditions. The honoring of ancestors is an integral part of the spiritual culture of Ukrainians, a form of establishing a symbolic spiritual connection with the dead through ritual and ceremonial reality. Memorial elements are present in the ritual practice of each of the cycles of the annual calendar and ritual circle, which is quite a natural thing.

The relevance of the research issue, as an integral component of family rituals, which are key in human life and the best preserved of the entire complex of traditional folk rituals and, accordingly, most clearly illustrate the specifics of historical and ethnographic regions, is to study the worldview of the Ukrainian people in universal Slavic cultural and religious studies.

The purpose of the study is to systematize the presented material on the commemoration of the dead in Ukrainian calendar feasts, to conduct a comprehensive scientific analysis and to identify national commonalities and regional differences in traditional memorial commemorations and rituals of our time.

Commemoration is an ancient customary tradition of the Ukrainian people. In the calendar feasts of the annual cycle, they take a significant place among other rituals that confirm the people's inherent love for their family and loyalty to the traditions that their ancestors have kept for thousands of years. It is no coincidence that they were organized with great respect, observing all the ritualistic acts. These were all subordinated to one goal: gratitude, honoring, appeasing and propitiating own ancestors.

In the course of historical development, the memorial rituals of the Ukrainian ethnic group have been transformed by political, religious and other factors, and have undergone significant changes, although profoundly original ancient traditions have survived to nowadays. However, most of them have lost their magical and ritualistic meaning and are used mainly in an attributive, symbolic sense as observance of tradition, moral and ethical norms – attention, respect and love for the dead members of the family. Memorial practices gained particular importance during the Ukrainian-Russian war, when the mourning became not individualized, but a general mourning, a common grief.

Keywords: calendar rituals of Ukrainians, memorial traditions.

Socio-age variations of Ukrainian traditional clothes (Based on the materials of Sloboda Ukraine at the end of the 19th - the middle of the 20th centuries)

PhD Valentyna SUSHKO,
M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the
National Academy of Sciences of Ukraine

Even in modern times, clothing plays an extremely important role in the perception by others of its owner. For a traditional society, however, it was a sign of belonging to a particular ethnic group, sub-regional and local ethnic group, social class and occupation, i.e. those who call it a bearer's passport are absolutely right.

Sloboda Ukraine historically includes, according to the modern administrative division, modern Kharkiv, south-east of Sumy, northern regions of Donetsk and part of Lugansk (up to the river Seversky Donets) regions of Ukraine and southern regions of Belgorod, Kurshchina and Voronezh. A specific feature of this region, since the second half of the 19th century, has been active industrial development. This entailed a relatively early decomposition of patriarchal relations in all areas of people's life.

Regarding the folk costume, as an important area of folk life, it can be noted that if the beginning of the 19th century was characterized by the absence of a special complex of children's clothing, the use of hats as signs of the status (high hats for adult men holding certain positions in society; women's hats are a sign of a married woman), of an adult, respected state: "vinok is a sign of an honest girlhood", "ochipok is a crown of an honest woman"), then by the end of the century, female children and adolescents often leave their families, which is also reflected in their costume.

The development of textile production leads to a reduction in the cost and availability of purchased fabrics and materials for decorating fabric products, to which unmarried youth turned out to be especially responsive. It was then that the sleeves of Ukrainian women's shirts became polychrome and floral ornaments in red and black became the standard of Ukrainian embroidery. Already at the beginning of the twentieth century in Sloboda, urban dress displaces folk costume, first from the everyday sphere, then from the festive and ritual ones.

Keywords: Slobozhanshchyna, Ukrainians of Slobozhanshchyna, traditional dress, age variations.

Ukrainian folk children's clothing. Traditions and evolution

Ihor TUREISKYI,
M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology,
National Academy of Sciences of Ukraine

The traditional Ukrainian folk costume is a complex structure that combines both the material and spiritual culture of Ukrainians, and is a reflection of the national sense of beauty. Performing a practical function, the folk burden served as a social marker, a reflection of norms and ideas, illustrated the changes in human life associated with growth and aging.

Children's folk clothing is a separate phenomenon that reflects the connection between ideas and everyday practices; reveals the peculiarities of the functioning of a traditional costume. Clothes symbolically illustrated the changes in a person's life associated with growth and aging.

As a separate phenomenon of clothing culture, children's clothing not only complements our understanding of the uniqueness of Ukrainian folk clothing, but also reflects important aspects of the interrelationship of everyday ideas and practices, the interaction of established norms and transformational processes, intercultural and social influences.

Folk clothes, and children's clothes in particular, act as a vivid indicator of the representation of national culture in Ukraine and beyond, contribute to the growth of self-identity and national consolidation of Ukrainians. Reproduction and the latest interpretation of traditional elements of children's clothing contribute to the transmission and preservation of authentic cultural values by contemporaries to the next generation, patriotic upbringing of youth, and aesthetic development of all segments of the population.

Keywords: children's clothing, folk clothes, traditional costume, child socialization, Ukrainian traditional culture, childhood.

The outline of rights of the national minorities in the legislation of the Second Polish Republic

PhD Nataliia ZAKHARCHYN,
Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine

For the first time, the matter of relations between the titular Polish nation and national minorities of the future independent state was declared in the Manifest of Temporary People Government of the Polish Republic on 7 November 1918. This legislative act was urging the Poles, who were located on the Lithuanian territory, to live “in brotherhood harmony with Lithuanian and Belarusian people” and seek their (Lithuanian) rebuilding. The Poles of Eastern Galicia and Ukraine were also urged to peacefully resolve controversial matters with the Ukrainian people.

Article 109 of the Constitution of the Second Polish Republic of 17 March 1921 (the so-called the March one) clearly defined the rights of the national minorities: “Every citizen has the right to preserve his nationality, cherish his language and national specificities”. At the same time, it stated that future legislation would formulate main principles regarding the comprehensive development of national minorities.

A separate article, 110, guaranteed the right of national minorities to found and manage different kinds of institutions, mainly of non-state character. It is worth mentioning that the national minorities were divided into national, religious, and language minorities.

The Constitution of 1935 (the so-called the April one) became a step backward in determining the rights of national minorities. After its adoption, the articles devoted to minorities’ rights were revoked, instead, the constitutional generalizations as “neither origin nor religion, nor gender nor nationality may be a basis for the restriction of citizen rights”. Overall, in both Polish and Ukrainian historiography, the opinion that the April Constitution was based on the idea of subordinating individual interests (including the interest of the national minorities) to the interests of the State/President prevails.

Other normative legal acts of interwar Poland were also devoted to the development and regulation of the national minorities’ processes. The factors to impact the institutional-legislative regulations in this field were national, religious, and political discrepancies in the multi-national Second Polish Republic.

Keywords: national minorities, Second Polish Republic, constitutional legislation.

REZUMATE ÎN LIMBA UCRAINEANĂ**Болгарський народний вчитель Микола Ікономов,
чи історія одного фотоальбому**

Др. Олександр ГАНЧЕВ,
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку,
Одеса, Україна

Починаючи з 1839 р., фотографія стрімко та активно увійшла до людського побуту. Можна стверджувати, що «сукупність різноманітних науково-технічних засобів та технологій, які мають на меті реєстрацію одиничних довготривалих зображень об'єктів за допомогою світла» (Український радянський енциклопедичний словник, 1987, 486), стала не лише засобом відображення життєвих реалій, а й до певної міри структуроутворюючим фактором повсякденної та святкової поведінки (звичай фотографуватися сімействами під час важливих подій, роль фотографа на весіллі, сучасні візуальні образи соціальних мереж тощо).

Фотографія як істотна складова джерельної бази етнографа досить рано сприймалася наукою. Це підтверджує оснащення експедиційних виїздів фотокамерами вже з кінця XIX століття. Спеціалізовані етнографічні фотоколекції збираються також усіма музейними закладами світу.

Сімейні фотоальбоми другої половини XIX – початку XX століття мали місце в кожній родині. Цей аристократичний формат пам'яті добре відомий в урбаністичному середовищі ще з кінця XIX століття. Один із таких фотоальбомів і став джерелом нашого дослідження.

У доповіді на основі фотоархіву розглядається життєдіяльність болгарського підданого, випускника Болградської гімназії, народного вчителя Миколи Ікономова. Сімейний фотоальбом виступає не лише джерелом для фіксації ключових подій у житті родини, а й містить базову інформацію для подальших археографічних досліджень.

Матеріали, які зберігаються в КП «Ізмаїльський архів» та Державному архіві Російської федерації, містять інформацію про місце народження та життєвий шлях самого Миколи Ікономова, його дружини та дітей. Особливий інтерес мають відомості про його стосунки з мешканцями м. Болград, де він працював після завершення вчительської практики.

Ключові слова: фотоальбом, вчитель, джерело, фотографія, Болград.

**«Маланка» села Красноармійське Хинчештського р-ну
(за матеріалами польових досліджень)**

Др. Катерина КОЖУХАР,
Інститут культурної спадщини

Село Красноармійське засноване вихідцями із с. Недобоївці Хотинського повіту Чернівецької обл. близько 100 р. тому. Завдяки міжпоколінній спадкоємності в селі збереглося чимало елементів традиційної культури.

Записаний нами 2022 р. новорічний обряд «Маланка» відноситься до Подністровського (Західного) типу (за О. Курочкіним), до його буковинсько-бессарабського різновиду (О. Харчишин).

Характерними рисами красноармійської Маланки є:

- яскраво виражене карнавальне начало;
- участь в обходах виключно парубків, які відслужили армію, – калфів, в прикрашених стрічками, намистом та кольоровим папером кітелях та військових кашкетах, і старших за віком чоловіків – дідів / дідухів у «страшних» антропоморфних і зооморфних масках кози, ведмедя та ін.);
- формування кількох сталих за складом гуртів (шість калфів у супроводі шістьох дідухів і Маланка);
- наявність музичного супроводу маланкарів (духовий оркестр, який виконує молдавські та українські танцювальні мелодії);
- традиційна колективна трапеза учасників обходин в будинку старшого калфі, звідки і починається хода;
- обов'язкові обходини помешкань, де є дівчата на виданні;
- обрядовий пляс «Дванацять колін» в хаті дівчини;
- підкреслена церемоніальність обряду (Можна маланкувати?, Можна плясати?), новорічні привітання батьків дівчини та самої дівчини і відповідна дяка;
- обов'язкове частування учасників обходу;
- завершення новорічного обряду 14 січня данцем;
- яскраво виражений ініціальний характер плясу і данцу та ін.

Пісню про Маланку-Подністрянку виконували під вікнами групи дівчат, які не брали участі в обходах.

Нові польові матеріали із с. Красноармійське Хинчештського р-ну свідчать про надзвичайну різноманітність сюжетів та персонажів новорічного комплексу «Маланка», його матримоніальну семантику та життестійкість. Вони доповнюють та розширюють наші уявлення про побутування архаїчних, багато в чому втрачених елементів обряду в українських селах Республіки Молдова на сучасному етапі.

Ключові слова: Красноармійське, обходини, Маланка, пляс, данець.

Сучасні практики етнічного лобювання в Європі

Др. Світлана КОЧ, Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна

Етнічний компонент у політичному процесі виступає зручною основою для створення соціально-політичних структур, схильних до швидкої та природної мобілізації. Сучасні парасолькові структури діаспорального типу дозволяють локальним групам не тільки створювати альтернативні соціальні системи, які надають можливість реалізовувати соціокультурні інтереси, але й виконувати функції лобістів, представляючи інтереси споріднених країн і етнічного бізнесу.

У доповіді розглядаються два аспекти формування лобістських структур етнічного типу у сучасних політичних просторах європейських держав. По-перше, це діаспоральні мережі, що утворюють систему транснаціональних інститутів, створених спорідненими (примордіальними) групами за межами своїх Батьківщин у форматі горизонтальних соціальних систем кооперування та лобювання групових інтересів у вертикальних структурах держав проживання. У цьому випадку здатність локальних етнокультурних груп вступати в широкі коаліції та створювати інтегровані лобістські механізми з метою компенсації нестачі соціального ресурсу (чисельності, структурності, компактності, фінансів та ін.) підвищує їхню здатність до соціальної адаптації. Прикладом таких механізмів у Європі є соціальні системи індусів, арабів, турків, болгар тощо. По-друге, це системи соціально-політичних зв'язків, створювані національними державами з метою представництва та захисту своїх інтересів за кордоном та реалізації регіональних програм у прикордонних регіонах. У цьому випадку споріднені народи виступають як ресурс національної держави, забезпечуючи право на широке тлумачення національного інтересу, громадянства, право на створення контрольованих державами регіональних і транскордонних програм в форматі критичної геополітики із врахуванням ментальних, фантомних просторів. Прикладом виступають національні програми Польщі, Угорщини, Румунії, Болгарії та ін.

Сучасні практики етнічного лобювання у політичному процесі стали можливими завдяки соціальному капіталу, що надає локальним етнокультурним групам можливість брати участь у соціально-політичній мобілізації на рівні традиційних національно-політичних просторів та на рівні сучасних транснаціональних політичних систем.

Ключові слова: лобізм, етнічний лобізм, діаспоральна політика, локальна група.

Народна культура як фактор соціальної згуртованості

Др. Людмила ПОНОМАР,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, Київ, Україна

У доповіді висвітлюється тема безперервності відродження та еволюції традицій народної культури. В Україні на початку ХХІ ст. в її розвитку велике значення мали позитивні явища, пов'язані з процесами самоідентифікації. Це, зокрема, виразно простежується за матеріалами вивчення відродження традиційного вбрання, безпосередньо пов'язаного з національним піднесенням у період Помаранчевої революції та Революції гідності. Народний одяг завжди був важливим маркером національної ідентифікації, однак у час війни, розв'язаної Росією, використання народного вбрання стало виявом активної позиції носіїв у захисті національного суверенітету. Такі процеси показують, що для розвитку кожного суспільства одним із визначальних факторів є традиційна культура.

Російські окупанти проводять стратегію знищення української ідентичності. Акцентується значення наукових досліджень гуманітарних наук для спростування фальсифікацій російськими політиками та вченими культурної спадщини українців, спадкоємності традицій Київської держави. Російські ідеологи розуміють зв'язок народної культури та національної самосвідомості. Серед цинічних заяв про силовий примус до «братерства» вони проголошують, що «України немає, є українство», яке виникло на «захопленні етнографізмом». Тобто, вироблена віками спадщина українського народу – це все «етнографізми». Однак російські мовознавці, історики, етнологи знають, що українська мова, історія, традиційна культура – вбрання, вишивка, ткацтво, народні страви, напої, обряди, пісні й танці – усе це різні світи з Росією. Зокрема, М. Толстой по'язував з територією українського регіону Полісся формування прабатьківщини слов'ян, підкреслював давність українських говорів та культури. В доповіді йдеться про історичну та культурну спадкоємність українців на прикладі етнологічних та мовознавчих досліджень.

Народна культура – один із важливих чинників формування національного менталітету. Самоорганізація українців у захисті своєї землі показала зріле громадянське суспільство з тісним зв'язком ментальності народу та розвитку держави, зв'язком народної культури та національної самосвідомості.

Ключові слова: народна культура, традиція, спадкоємність, ментальність.

Тости в системі міжкультурної комунікації: традиції та соціальні практики

Др. Галина СТОЯНОВА,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна

Тост є одним із ритуалізованих вербальних актів у поведінці багатьох народів. У сучасних реаліях спостерігається тенденція, коли тост лише ситуативно несе етнічне навантаження, проте його комунікативна спрямованість залишається незмінною. Ґрунтуючись на матеріалах тостів, основну мету доповіді вбачаємо в тому, щоб простежити прояви комунікативного кодексу соціальної взаємодії у сучасному мультикультурному суспільстві. Джерелами для дослідження послужили тости, які представлені на різних Інтернет-ресурсах, а також авторські матеріали, зібрані в результаті включеного спостереження. Для досягнення мети буде проведено класифікацію тостів, виявлено специфіку певних груп тостів та поведінкові особливості у сфері їх реалізації.

Виходячи з класифікацій, тости можуть виконувати інтегруючу функцію у певних соціо-стативно-вікових групах: залежно від особистої/колективної святкової події особистісного характеру (день народження, весілля, народження дитини тощо) та відповідно до календарного циклу (Новий рік, Різдво, Великдень тощо). Професійні тости мають роз'єднано-об'єднувальну спрямованість – з одного боку, вони демонструють відособленість конкретно взятої професійної спільноти зі специфічними її інтересами, з іншого боку – консолідують його членів в один згуртований колектив.

Проголошувати тости – це стійка традиція, що має як горизонтальне, так і вертикальне різноманіття. Саме завдяки тостам можна простежити наявність у сучасному суспільстві різних соціальних, стативікових, професійно-корпоративних груп, особливості їхньої поведінки у святково-ритуальній сфері. Крім того, тости дозволяють певним чином нівелювати кордони між існуючими спільнотами, субкультурами та виступити в ролі одного з інтегруючих факторів у сфері їхньої комунікації.

Ключові слова: тост, традиції, соціальні практики, міжкультурна комунікація.

Етнонаціональний вимір глобальної просторової деконструкції

Др. Юлія УЗУН,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна

Політичний процес, що конструюється в глобальному вимірі, демонструє, що територіально-політичний простір з умови політичного процесу перетворюється на результат політичного конструювання. На це вказують програми глобальної просторової стратегії управління урбанізованими поліцентричними мережами мегаполісів і регіонів, розвитку транснаціональних мереж та зв'язків в контексті реформ «municipal statecraft» та твердження «політики на основі місця». Це актуалізує дослідження: нового муніципалізму, локалізму, муніципальної парадипломатії, глобальної деволуції.

З 60-х рр. ХХ ст. локальний рівень територіально-політичних систем став об'єктом спеціальних досліджень внаслідок зламу «методологічного націоналізму». Реалізуючи нові стандарти багаторівневого управління та поліцентричного врядування, ЄС став лабораторією глобальних перетворень. Сім десятиліть реформ в ЄС склали емпіричну основу (формування інструментів реструктуризації; впровадження систем наднаціонального моніторингу; розробка комплексу механізмів 4D реформ; впровадження асиметричних статусів; розвиток інфраструктури політичної участі; інструменталізація громадянства, що забезпечує мобільну політичну участь «резидента») для реалізації стратегії просторового розвитку.

Заміна концепту «територіальне володіння» концептом «просторовий розвиток» демонструє зсув у процесах глобальної просторової деконструкції, що має і етнонаціональний вимір – забезпечення прав етнонаціональних меншин на політичне представництво шляхом: впровадження механізмів парламентського бікамералізму; встановлення квот у системі представницьких та управлінських структур; гарантування прав формувати національні і місцеві органи самоврядування; закріплення за регіональними суб'єктами законодавчої прерогативи; функціонування інститутів представництва етнічних та національних меншин при урядових структурах; законодавчого перешкоджання детериторіалізації та деконсолідації етнічних і національних меншин шляхом заборони зміни меж виборчих округів (заборона джеррімендерингу).

Ключові слова: просторовий розвиток, деконструкція, децентралізація, етнонаціональне представництво.

REZUMATE ÎN LIMBA RUSĂ

Бабинден у болгар Молдовы – традиции и инновации

Докторант Емилия БАНКОВА,
Государственный университет Молдовы

Бабинден – это народный женский праздник в честь повивальных бабок. Его название происходит от слова баба, которым называли женщин, помогавших при родах. Богатая насыщенность этого праздника специфическими обрядами направлена на продолжение рода, приумножение плодovitости и здоровья женщин, на укрепление здоровья и способствование счастливой жизни детей, появлению которых помогала повитуха.

Бабой-повитухой обычно становилась пожилая женщина, часто вдова, у которой были уже взрослые и живые дети. Она должна была вести праведную жизнь – соблюдать посты, причащаться, знать молитвы и каноны таинства. Иногда она получала благословение от священника на право крестить в случаях, когда это было необходимо совершить сразу. Повитуха должна была владеть необходимыми медицинскими знаниями для оказания родильной помощи, а также разбираться в силе лечебных трав и уметь лечить «женские» и «детские» болезни. Национальность повитухи значения не имела, особенно в селах со смешанным населением. До появления роддомов и акушерок строго сохранялась традиция посещать и чествовать в Бабинден свою повитуху до самой ее смерти, пока она жива.

Начиная с 50-х гг. XX в., с введением обязательной родильно-медицинской помощи, функции бабы-повитухи переходят в руки акушерок, имеющих специальное медицинское образование, и надобность в повивальных бабках отпадает. Но праздник остается, во всех болгарских селах Республики Молдова его отмечают 21 января.

Ключевые слова: болгары Молдовы, Бабинден, традиции, инновации.

Этнополитические взгляды Абрама Львовича Гринштейна (1890–1937)

Др. Олег ГАЛУЩЕНКО,
Институт культурного наследия

А. Л. Гринштейн родился в 1890 г. в мещанской семье г. Бельцы. В 1911 г. окончил среднюю школу. С 1912 по 1914 г. продолжил обучение за границей, где познакомился с Н. И. Бухариным.

В революционное движение А. Л. Гринштейн вошел в 1905 г. в Одессе. В начале 1917 г. он активно участвовал в политической борьбе в Петрограде. Затем вместе с группой будущих руководителей Сфатул Цэрий прибыл в Кишинев. С января 1918 г. стал одним из организаторов Красной гвардии, секретарем и казначеем Военного совета Тираспольского отряда. В январе 1919 г. вступил в РКП(б). Румынским судом был заочно приговорен к пожизненной каторге.

В 1920–1922 гг. А. Л. Гринштейн являлся членом коллегии Отдела пограничной работе ЦК КП(б)У, ответственным за работу в Бессарабии. Фактически в это время он возглавлял коммунистическое подполье в крае.

29 июля 1924 г. Политбюро ЦК РКП(б) постановило: «Считать необходимым, прежде всего по политическим соображениям, выделение молдавского населения в специальную автономную республику в составе УССР и предложить ЦК КПУ дать соответствующие директивы украинским советским органам».

Созданием Молдавской АССР непосредственно руководил А. Л. Гринштейн. Поскольку он был убежденным троцкистом, советская историография не акцентировала внимание на этом факте.

А. Л. Гринштейн являлся активным сторонником молдавенистов (самобытников). 27 августа 1924 г. он изложил свои взгляды в статье, опубликованной в газете «Известия Одесского Губкома КП(б)У, Губисполкома и Губпрофсовета». В сентябре повторил их на заседаниях Политбюро ЦК КП(б)У и Политбюро ЦК РКП(б).

В 1928 г. А. Л. Гринштейн исключен из партии за принадлежность к оппозиции. Проживал в г. Алма-Ата. Был в очередной раз арестован и 10 сентября 1937 г. приговорен к расстрелу. Реабилитирован посмертно.

Ключевые слова: Молдавская АССР, Приднестровье, этнология, история.

Исторические процессы, происходившие в Бессарабии 20-х гг. XIX в., в лицах (по рисункам А. С. Пушкина)

Валентина ГРАБОВСКАЯ,
Дом-музей А. С. Пушкина в Кишиневе

В 1946 г. возникла «отрасль пушкиноведения», посвященная изучению рисунков А. С. Пушкина, которые привлекают ныне внимание не только собственно пушкинистов, но и историков, рассматривающих их как своеобразный, выраженный в образно-художественной, графической форме исторический источник.

Заявленная тема предполагает обращение к трудам исторического и литературного, общеэстетического и искусствоведческого характера. Мы опираемся на теоретическую и методологическую базу, которую составляют труды А. М. Эфроса, М. Д. Беляева, Т. Г. Цявловской и, особенно, научные разработки известного молдавского ученого, филолога, пушкиниста Георгия Феодосиевича Богача, создавшего уникальную «Методику идентификации пушкинского рисунка бессарабского периода» (который характеризуется определенной спецификой), благодаря чему удалось открыть много новых изображений на кишиневских рукописях поэта.

Научная новизна работы определяется тем, что нам удалось документально доказать верность атрибуции Г. Ф. Богача портретов Елены и Георгия Кантакузиных; идентифицировать (благодаря специальной методике, разработанной ученым) несколько портретов, созданных Пушкиным в Кишиневе, а именно: трагический тройной портрет вождя валашского народного восстания Тудора Владимиреску, изображение знаменитого молдавского гайдука Штефана Бужора в момент его казни и его возлюбленной Катинки Канта (исторической фигуры Екатерины Альбрехт, урожденной Башотэ). Это позволило ввести в научный оборот новый историко-культурный пласт, который поможет глубже понять исторические процессы, происходившие в Бессарабии 20-х гг. XIX в. шире представить окружение А. С. Пушкина указанного периода (тем более, что многие из этих исторических лиц и простых бессарабцев известны только по изображениям поэта).

Исследование данной темы дает возможность представить широту связей Пушкина, огромный круг людей, событий, идей, увлечений, раздумий и замыслов, вовлеченных в орбиту бессарабского периода его жизни.

Ключевые слова: рисунки Пушкина, методика Г. Ф. Богача, Бессарабия начала XIX в., Тудор Владимиреску, Штефан Бужор.

Кагалы Бессарабии: эволюция системы управления (первая половина XIX в.)

Др. Виктор ДАМЬЯН,
Институт культурного наследия

В результате русско-турецкой войны (1806–1812) Бессарабия вошла в состав Российской империи. В регионе проживали разные народы, среди которых были и евреи.

Российские власти продолжили проводить политику в отношении евреев Бессарабии, начатую еще в период правления Екатерины II. Регион был включен в черту еврейской оседлости. Вначале в отношении всех категорий населения, в том числе евреев, сохранялись прежние права, которыми они пользовались еще во времена нахождения Бессарабии в составе Молдавского княжества.

Несколькими годами позже в Уставе образования Бессарабской области говорилось об изменении социального положения евреев, как и других категорий населения Бессарабии. Все население разделялось на различные категории, евреи стали входить в одну из них.

Евреи в Бессарабии, как и в других частях черты оседлости, были организованы в кагалы (общины). Руководство кагала находилось во главе еврейской общины; оно постоянно контактировало с официальными властями и несло ответственность, в первую очередь, за выполнение евреями обязательств перед государством (сбор податей и т. д.).

До 40-х гг. российская администрация рассматривала кагал как главный орган, который управлял еврейским населением. С этого периода центральные власти начали менять отношение к вопросу о социально-правовом положении евреев. Дальнейшее сохранение обособленности еврейского населения было признано нецелесообразным.

Положением от 1844 г. кагалы в Бессарабской области, а также в других частях империи, как учреждения, которые управляли хозяйственной деятельностью общины, были ликвидированы. Их полномочия были переданы местной администрации. Полностью кагалы уничтожены не были и продолжали существовать как религиозные организации. Таким образом, в течение I половины XIX в. существовавшая система кагалов Бессарабии была постепенно унифицирована и включена в единую государственную систему взаимоотношений между российскими властями и еврейским населением империи.

Ключевые слова: Бессарабия, кагал, евреи, Российская империя, власти.

Отражение представлений о высших силах в сказках болгар Молдовы и Украины

Др. Надежда КАРА,
Институт культурного наследия

Представления о высших силах, связанных с христианскими и языческими верованиями в сказках, – это та часть фольклорных текстов, которая является богатым материалом для лингво- и этнокультурологических исследований и позволяет структурировать фольклорную картину мира болгарского этноса Молдовы и Украины.

По общему мнению ряда исследователей, сказочная картина мира – это синтез мифоязыческого и народно-православного мировоззрений, которые восходят к комплексу древнейших представлений и верований, свойственных славянскому язычеству и христианству. В сказке чаще всего закрепляется и передается оценка человека и его действий с точки зрения взаимоотношений с Богом и нечистой силой.

В сказочном фольклоре отразилось народное православие, которое отличается от канонического. Это проявляется и в представлениях о Боге, и в роли таинств и обрядов в жизни человека, и в его взаимоотношениях со священнослужителями.

В исследуемых текстах выявлены лексические единицы, номинирующие представления о высших силах, связанных с православием: Бог = Господ, Св. Георги, рангел (архангел) Михаил, светец, дявол, нечиста сила. Раскрыта семантическая и аксиологическая особенность этих представлений в контексте повествования, сопряженная с их кодирующей этической функцией в фольклорной картине мира этноса. Соответственно анализируются и контекстуальные особенности номинаций потусторонних сил, относящихся к языческим верованиям: вещица, орисници, самодива, ламя, змей.

Выявлены аксиологические особенности и контекстуальная семантика лексических единиц, номинирующих явления, предметы и ритуалы, относящиеся как к христианскому, так и к языческому миру: кладенец, воденица, пещ, река, ябълка, вода, питка, червен конец, боб, кандило, черква, стълба, късмет и др. Образы и предметы, которые относятся к христианству и язычеству, переплетены в повествовании, сосуществуют и взаимодействуют с человеком, выполняя свою кодирующую аксиологическую и этическую функцию. И высшие силы, и предметно-ритуальный мир этнокультурологически маркированы.

Ключевые слова: сказки болгар Молдовы и Украины, представление о высших силах, народное православие, язычество, этнокультурные особенности.

Психологические особенности этнических стереотипов старших школьников-молдаван: кросс-культурный аспект

Др. Ирина КАУНЕНКО, Институт культурного наследия;
докторант Татьяна РОШКА,
Независимый международный университет Молдовы

Целью нашего исследования было изучение этнических стереотипов у старших школьников-молдаван в разных этнокультурных пространствах. Объектом исследования были старшие школьники-молдаване. Гипотеза исследования. Для старших школьников- молдаван – мигрантов из Италии и Республики Молдова, будут характерны как общие качества в автостереотипе своей этнической группы, так и различия, поскольку процесс социализации у них происходит в разных социокультурных средах (Италия и Республика Молдова). Характеристика выборки: возрастной диапазон – 14–18 лет (Mean=16,03; SD=1,43), всего респондентов – 215; старшие подростки из Италии – 105; из Республики Молдова – 110; этническая группа – молдаване; период исследования – 2018–2019 гг. *Регионы исследования – Италия и Республика Молдова.* Для изучения этнических стереотипов был применен семантический дифференциал, разработанный Т. Г. Стефаненко, – «Методика исследования стереотипов».

Результаты исследования. Сравнение этнических автостереотипов старших школьников-молдаван – мигрантов из Италии (ПМИ) и из Республики Молдова (ПМРМ) выявило, что у обеих групп образ своей этнической группы является положительным. В образе типичного представителя своей этнической группы у старших школьников-молдаван обеих групп выявлены как общие, так и отличительные характеристики. Сквозным деловым качеством в этническом стереотипе выступает хозяйственность. В оценке личностных качеств общими являются следующие: мягкость, деликатность; честность. Сравнение автостереотипов у старших школьников ПМИ и ПМРМ по деловым и личностным качествам выявило, что у старших школьников-молдаван – мигрантов из Италии образ своей группы как по деловым качествам, так и по личностным является более позитивным, чем у подростков-молдаван из Республики Молдова. Нам представляется, что образ своей этнической группы для старших школьников-молдаван – мигрантов выступает точкой опоры, основой для самоопределения в инокультурной среде как на личностном уровне, так и на групповом.

Ключевые слова: старшие школьники, этническая группа, этнический автостереотип, инокультурная среда, социализация.

Основные особенности внешней миграции украинцев Молдовы в конце XX – начале XXI в.

Др. Виктор КОЖУХАРЬ,
Институт культурного наследия

После обретения Республикой Молдова независимости численность населения страны катастрофически сократилась. Определенную роль в этом сыграли существенное снижение рождаемости, высокая смертность, увеличение количества разводов и др. Но самый главный фактор сокращения населения в Молдове – это все же миграция. По данным официальной статистики, только за период 2001–2020 гг. в поисках лучшей жизни страну оставили около миллиона трудовых мигрантов.

Однако, по мнению демографов, количество молдавских мигрантов, обосновавшихся за границей, значительно больше. Наиболее массово выражено присутствие молдавских трудовых мигрантов в России и странах Европейского Союза. Россия является основным потребителем молдавских трудовых мигрантов – 58,2%; Италия – 19%, Португалия – 5%.

По социально-демографическим показателям ситуация выглядит так: почти 70% мигрантов – мужчины; более 70% – сельские жители; по возрасту преобладают лица 25–34 лет; большинство мигрантов имеют среднее образование; 44% находятся в браке, при этом существенно растет число разводов, все больше детей мигрантов в Молдове остаются без должного надзора.

Все указанные тенденции и показатели относятся и к украинцам РМ. Среди основных особенностей можно выделить следующие: в процентном соотношении украинцев уезжает на заработки меньше, чем молдаван; подавляющее большинство предпочитают работать в России; многие трудятся вахтовым методом или сезонно. Большая часть мигрантов возвращаются домой.

Таким образом, чем глубже развиваются процессы международной трудовой миграции молдавского населения, тем четче видны негативные эффекты и последствия в социально-экономической, политической, демографической, нравственно-воспитательной сферах, к преодолению и минимизации которых гражданское общество Республики Молдова, государственные структуры сегодня еще не готовы.

Ключевые слова: Республика Молдова, численность населения, миграция, украинцы, социально-демографические показатели, основные особенности, тенденции, негативные эффекты, последствия.

Неразрывность этического и интеллектуального воздействия: на примере мемуара о процессах воспитания в кишиневской еврейской семье

Др. хаб. Жозефина КУШНИР,
Институт культурного наследия

Мемуар респондента О. Д. (1986 г. р.) осмыслен с применением этнолого-ноэтической методологии, которая базируется на ноэтической системе концепций. В результате идентифицирован феномен, нередко наблюдающийся в процессах еврейского воспитания: этическое и интеллектуальное воздействия, источник которых – личный пример воспитующих, осуществляются в ходе единого воспитующего акта и неразделимы. Приведем примеры. Когда респондент был маленьким, мать читала ему книги; он ощущал это и как проявление любви, и как приобщение к миру. Мир стал феноменолого-метонимически (неосознанно) восприниматься ребенком как место, озаренное любовью. Ее «отблески» оказались столь сильны, что атлас мира, найденный среди родительских книг, побудил ребенка по собственной инициативе выучить названия стран, столиц (интеллектуальный акт), а также мечтать о межпланетных путешествиях. И дальнейшие сведения о безграничности Вселенной, ее расширении вызывали в нем не ужас перед механической чудовищностью Космоса, а предощущение восхитительной возможности полетов и познания. Однажды мать на прогулке с сынишкой и соседскими детьми задала им вопрос, что является самым большим злом в мире (побуждение к этико-интеллектуальному акту противостояния злу при материнской «защите от зла»). Родительская любовь, по ощущению ребенка, проявляла себя и в подарках, развивающих его интеллект. Отец – воплощение мужественности в глазах малыша – обучал его играть в шахматы и восхищал способностью возвращать к жизни сломавшиеся вещи. Когда О. Д. стал взрослым, интенция к осмыслению феномена любви и убежденность, что любовь способствует отмене зла, побудили его к активной интеллектуальной работе. В частности (имплицитно) – к поиску ответа на своеобразный «вопрос Парсифаля». А именно: «Акты созидания, творение добра – несомненный источник яркой радости. Почему же позиции зла еще так сильны?» Итак, неразрывность этического и интеллектуального импульсов в процессах воспитания формирует и их единение в мировосприятии воспитуемого.

Ключевые слова: этнолого-ноэтическая методология, воспитание у бессарабских евреев, мифологическое сознание, этика, «вопрос Парсифаля».

Взаимосвязь названия столицы Болгарии с поминальным праздником Софинден

Др. Иван МИГЛЕВ, Велико-Тырново, Болгария

В центре столицы Болгарии в 2000 г. возведена 24-метровая статуя женщины, которая символизирует покровительницу города. Это римская святая мученица София, мать святых мучениц Веры, Надежды, Любви. Окажется, до этого года город с тысячелетней историей не отмечал свой престольный праздник.

Несмотря на некоторые публикации, подсказывающие, что римская святая мученица София не имеет никакого отношения к истории болгарского государства, руководство города не предпринимает меры для научного обоснования своего решения.

Особенно интересно отношение Болгарской патриархии к этой проблеме. В центре столицы находится раннехристианская православная церковь Св. Софии. Считается, что ее сооружение было начато в IV в., а закончено в VI в. На территории Балкан в те времена воздвигнуты пять храмов, носящих имя Божией Премудрости (Софии) – Сына Божия Иисуса Христа: в Константинополе, Сердике (Софии), Охриде, Солуне и Сливене. За исключением последнего все остальные в период турецкого владычества были превращены в мечети.

В те времена храмовые праздники отмечались в понедельник после Фомина воскресенья. Болгарский публицист Петко Р. Славейков писал: «... Когда освящалась церковь Святой Софии <...> в городе Софии (Средец, Триядица) в Болгарии был объявлен всеобщий праздник. Софин день всегда бывает в понедельник после Фомина воскресенья».

Во время турецкого владычества на Балканах этот день (Софинден) был утрачен. Практические его проявления остались в районах, которые находились поблизости от г. Сливен. Как известно, многие семьи из этого региона в годы русско-турецких войн переселились на территорию Бессарабии и Добруджи, особенно в 1828 г. Также переселенцы прибывали из Шуменского района, с тех территорий, где в VII в. было основано Болгарское государство и где с тех времен создавалась болгаро-славянская азбука. Это население тоже праздновало Софинден в понедельник после Фомина воскресенья.

Были и переселенцы из других районов Болгарии, но не все праздновали этот день. Только за несколько лет после переселения болгары основали новые села и сразу начали строить церкви и школы. Например, через 10 лет после переселения был освящен Болградский Спасо-Преображенский собор, а через еще десять лет открылась Болградская гимназия, в которой обучались ученики и из Болгарии.

Переселенцы из Сливенско-Ямболского и Шуменского региона еще с первого года продолжили отмечать Софинден в понедельник после Фомина воскресенья. Так как они ходили на еще пустые кладбища с богатыми приношениями, остальные присоединились к ним. Появились и другие названия этого дня: Мертвая Паска, Малая Паска, Паска мертвых, у гагаузов – Паскелле докузу (Девятый день после Пасхи) и Кичук Паскелле (Малая Пасха).

Так как в Болгарии празднование этого дня было утрачено до освобождения от турецкого рабства или после него, он не попал в поле зрения исследователей. А если и праздновался в некоторых регионах, то этот понедельник после Фомина воскресенья описывался как нерабочий опасный день, связанный с рядом запретов: нельзя стирать, пахать и т. д.

До конца 2000 г. Софинден не упоминался в болгарской истории и этнографии как поминальный день. Только после воздвижения в центре столицы Болгарии статуи святой Софии, матери святых Веры, Надежды и Любви, началась короткая полемика и в 2002 г. понедельник после Фомина воскресенья был объявлен Праздником Софийской области, посвященным Божией Премудрости – Сыну Божию Иисусу Христу.

Хотя в это время в Болгарии начали учиться дети из Украины и Молдовы, которые рассказывали о софинденских поминальных традициях, ученые по-прежнему не обращают внимания на этот праздник.

Особенно интересно поведение Болгарской православной церкви, которая уже знает о этом и об истинной покровительнице храма Св. Софии и г. Софии, но делает вид, что ничего не замечает. Во время поминального дня Софинден в Добрудже священники обслуживают мирян по кладбищам, но делают это инкогнито.

В календаре болгарского Святого Синода на 2023 г., как и до этого, понедельник после Фомина воскресенья упомянут только как день Мученика Саввы Стратилата. О Святой Софии, Премудрости Божией – Сыне Божию Иисусе Христе в этот день в нем нет ни слова.

В болгарской поминальной системе традиция отмечать Софинден как день, посвященный умершим предкам, в понедельник после Фомина воскресенья ведет свое начало именно с того дня, когда был освящен храм Св. Софии в Сердикe и в Болгарии был объявлен всеобщий праздник.

Но и до этого он отмечался болгарским населением под влиянием апокрифической литературы, которая тематически связана с Библией, но отвергается церковью.

Анализируя эти факты, отметим, что в болгарской празднично-обрядовой системе многие обычаи усвоились и сохранились вне зависимости от официальных церковных канонов. В высшей степени это относится к поминальному дню Софинден.

Ключевые слова: храмовый праздник, Софинден, Пасха мертвых, традиции у болгар, поминальный день.

Относительная хронология межэтнических взаимодействий булаештских украинцев и румын (по данным фонетики)

Др. Алексей РОМАНЧУК,
Институт культурного наследия

Адекватная реконструкция межэтнических взаимодействий требует установления относительной и абсолютной хронологии процесса. Применительно к этнографической группе булаештских украинцев прекрасную возможность для установления хронологии дает обращение к языковым данным. На сегодняшний день мной установлены следующие комплексы рефлексов булаештского говора в румынских заимствованиях (альтернативные фонетические модели даются в предполагаемом мной хронологическом порядке): t', d' > т, д/т', д'/к', g' (*/ал'теца/, /дежма/, /подена/* : */ба'д'ей/, /ко'т'ига/, /т'аск/* : */се осен'г'ите/* (последняя модель представлена практически единичным случаем и требует дальнейшего осмысления); sâ, gâ > к'е, g'е (*/к'і, g'і/кы, gy* (*/к'ерд/, /к'ержа/, /к'ір'лег/* : */гыл'к'е/, /кырцате/, /сал'кын/*); â > е/ы (*/б'ленда/, /серма/, /френ'г'ийа/* : */быжбате/, /бызате/, /быр/*); i > е/и (*/бар'деца/, /лен'дек/, /фрека/* : */к'іт'р'івей/, /л'іл'і'йак/*); vâ > в/вы (*/В'ішкауці/* : */выр'т'еж/*); ți > цз/цы/ци (*/бо'цете', /куркубацел'и/* : */горбо'цыка/, /цы'гайа/, /цыркате/*); g > г/г (*/г'рате/, /г'р'іжа/, /гу'гла/, /гра'мада/* 'поленница дров' : */гра'мада/ 'много', /гра'мадете/ 'сгребать'*); румынский /g/ облигатно передается в булаештском говоре как /g/; приведенный пример с /г/ представляет собой практически единственное исключение); z > ж/дз/з (*/мер'жеште/* : */дзардзар'и/, /дзер/, /дзестра/* : */Бар'і'з'еве/, /за'вор/, /збур'дате/*); с' > ш':ч (*/б'еш':/, /г'ерл'іш':/, /Ш':уда/* 'праздник Михайлова чуда, 19 сентября', */К'іп'ір'ш':ане/* : */гарпа'ч'іка/, /пре'ч'ена/, /ч':удо/ 'досада'*); ș > ш/ш' (*/борш/, /мала'еш/, /мо'шыйа/* : */ботуш':/, /коде'реш':/, /курку'душ':и/*); o > wo/o (*/вог'рада/, /wo'g'ал/, /wo'л'ій/, /wo'це'к'іло/* : */офт'іга/*); r > р'/р (*/ва'кар', /гач'ір', /ма'гар'/* : */бу'жор/, /катыр/, /транда'ш':ір/*).

Ключевые слова: украинцы, румыны, межэтнические взаимодействия, хронология, языковые данные.

Психолого-педагогическое сопровождение студентов вуза как условие эффективной адаптации к образовательной среде в поликультурном пространстве

Др. Галина СТЕПАНОВА,
Воронежский государственный
педагогический университет, Российская Федерация

Актуальность настоящего исследования обусловлена усилением негативного влияния социокультурных условий на становление личности. Психолого-педагогическое сопровождение учащихся (в частности, студентов), в целях сохранения и укрепления психологического здоровья, может выступать альтернативой агрессивности социальной среды.

Целью исследования является процесс психолого-педагогического сопровождения студентов, направленный на обеспечение адаптации учащихся младших курсов к условиям образовательной среды вуза в поликультурном пространстве.

Гипотеза исследования. Эффективная организация психолого-педагогического сопровождения студентов способствует повышению их учебной и групповой адаптации и, в конечном счете, повышению познавательного интереса, познавательной активности и профессиональной мотивации.

Объектом исследования стали студенты младших курсов (N=60). Средний возраст – 18 лет. Для исследования уровня адаптации была использована методика Т. Д. Дубовицкой. Для определения уровня профессиональной мотивации применялась методика Н. А. Бакшаевой и А. А. Вербицкого, а также свободный опрос студентов и контент-анализ ответов испытуемых.

Результаты исследования. Применение методик выявило, что 55% студентов имеют повышенный уровень адаптированности к учебной группе, остальные – ниже среднего. Показатели высокого уровня адаптации не выявлены.

Изучение уровня сформированности профессиональной мотивации показало, что 45% студентов группы мотивированы на трудовую деятельность по специальности «педагог», 20% не определились с выбором трудовой деятельности.

Можно сказать, что отсутствие высоких показателей адаптации сопровождается средней выраженностью профессиональной мотивации. Перспективным представляется проведение данного исследования в различных поликультурных пространствах.

Ключевые слова: психолого-педагогическое сопровождение, адаптация, мотивация, поликультурное пространство.

Вольная борьба как вид традиционных состязаний у гагаузов

Др. Виталий СЫРФ,
Институт культурного наследия

В докладе рассматривается в описательном плане такой традиционный вид народных состязаний у гагаузов, как борьба (*güreş*). Она проводилась среди молодых людей в теплый период года, когда они, занимаясь пастушеством, использовали для нее свое свободное время. Кроме того, борьба находила свое место в рамках того или иного престольного праздника, на праздник Хедерлез (6 мая), в воскресные дни или во время массовых народных гуляний (*horu*) либо межсельских сборов (*sbor*). Схватки борцов (*güreşçi / güreşici / pehlivan*) происходили без учета весовой категории; используемые в них приемы имели несколько разновидностей: а) вольная борьба (*güreş*), б) «за ремень» (*kayıştan*), в) «за пояс» (*kemerdän / kuşaktan*), г) «бросок через себя» (*kabak atmaa*). Состязания сопровождались игрой на музыкальных инструментах (флейта, барабан, волынка), исполнялась специальная мелодия для такого рода состязаний – «мелодия борьбы» (*güreş havası*). В качестве награды победители получали своеобразный приз – петуха или барана, к рогам которого привязывалась красная ленточка (случалось, что победителя награждали специально изготовленным кожаным поясом, украшенным национальным орнаментом, и повязывали красным домотканым поясом).

Отдельными вопросами в докладе представлены историография проблемы и сравнительный аспект. Рассматриваемая нами тема находит достаточно широкое место как в публикациях, так и в рукописных материалах известного молдавского этнолога и фольклориста С. С. Курогло, а также в работах других специалистов-гагаузоведов – Л. С. Чимпоеш, Е. Н. Квилинковой, С. С. Булгара, в ряде фольклорных сборников, например, в изданиях В. А. Мошкова, Д. Н. Танасоглу, Н. И. Бабоглу, С. З. Коджы, Г. А. Гайдаржи, Т. Занета (как правило, данная тема находит свое отражение в таких жанрах словесного фольклора, как героические гайдуцкие песни, богатырские сказки).

В сравнительном отношении проводится анализ аналогичного вида состязаний у болгар, молдаван, румын, турок, тувинцев, адыгов.

Ключевые слова: вольная борьба, приемы борьбы, связь с фольклором, гагаузы.

Паисий Величковский и его «Добротолюбие» на Владимирской земле в XIX в.

Др. Максим ХИЖИЙ,
Владимирский государственный университет
им. А. Г. и Н. Г. Столетовых, г. Владимир, Российская Федерация

Среди самых известных православных обителей России особняком стоит Зосимова пустынь, расположенная во Владимирской губернии. Маленькая закрытая обитель была возрождена учениками оптинских старцев. Она пользовалась известностью среди тех, кто искал духовный опыт, свой путь в Церкви. Среди них оказались Великая княгиня Елизавета Федоровна и старец Зосимовой пустыни иеросхимонах Алексий (Соловьев), тот самый, который вынул жребий Патриарха Тихона на Поместном соборе РПЦ в 1917 г.

Октябрьский переворот и последовавшие гонения на верующих превратили монахов обители в подлинных духовных лидеров. Их духовный опыт окормления верующих базировался на серьезной церковной традиции. Основанием духовной жизни Зосимовой пустыни стала православная книжность. По библиотечному каталогу монастыря можно понять, какие именно книги стали фундаментом духовной жизни иноков. Первое место в нем занимало «Добротолюбие» в переводе преподобного Паисия Величковского. Выбор этого источника духовных знаний особенно интересен. Данное издание было осуществлено на церковнославянском языке. В это время уже набирал популярность Синодальный перевод Библии на современный русский.

Ушедший в затвор с Владимирской кафедры епископ Феофан (Говоров) сделал свой перевод «Добротолюбия» на русский язык. Но иноки предпочли текст Паисия Величковского. Используя метод реконструкции – опираясь на мнения духовных чад последних старцев Зосимой пустыни в XX в. – можно сделать вывод, что выбор в пользу паисиевского текста связан с его большей аутентичностью, близостью к оригиналу. Препятствием к усвоению нового текста «Добротолюбия» послужили духовные импровизации Феофана Затворника. В трансляции духовного опыта большую роль играет не расстояние между Бессарабией и российской провинцией, не доступность русского языка, а непререкаемый авторитет отца русского старчества из Молдовы.

Ключевые слова: Бессарабия, русская провинция, старцы, церковь, духовный опыт.

К проблеме миграционных намерений студенческой молодежи гагаузов и болгар

Др. Лариса ХОРОЗОВА, др. Сергей ХОРОЗОВ,
Комратский государственный университет, Республика Молдова

Исследование представлений студенческой молодежи о трудовой миграции и этнической идентичности, проведенное нами, со всей очевидностью обозначило актуальность проблемы изучения миграционных намерений молодежи. Под намерением мы понимаем фактор готовности к определенному поведению, и оно может быть индикатором эмиграционного поведения. Проблема заключается в том, что эмиграционное намерение не всегда реализуется в поведении, и важно выявить факторы, которые влияют на переход намерения в его реализацию.

В нашем исследовании социальных представлений молодежи гагаузов и болгар о трудовой миграции были выявлены такие факторы, которые, с нашей точки зрения, могут быть предикторами реализации эмиграционных намерений. Это установки включения в трудовую миграцию, невзирая на все ее издержки, о которых молодые люди осведомлены близкими родственниками (находящимися в трудовой миграции или эмигрировавшими). Уехать на заработки после окончания учебы намеревается 60,7% молодежи гагаузов и 64% болгар. Юноши и девушки практически в равной степени заявляют о намерении включиться в миграционный процесс. При успешной вначале трудовой миграции некоторые наши респонденты готовы остаться в данной стране, то есть эмигрировать. Важным фактором, обуславливающим эмиграцию молодежи, являются родственные миграционные сети, хорошо налаженные в результате длительной трудовой миграции в регионе.

Ключевые слова: студенческая молодежь, миграционные намерения, трудовая миграция, социальные сети.

CUPRINS
REZUMATE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Valentin ARAPU	Holera – boala care „nu se descântă”: percepții folclorice și practici ale medicinei populare (aspecte etnoculturale)	18
Ionuț Alexandru BANU	Cărțile de cult din patrimoniul Muzeului de Artă Populară Nicolae Minovici (secolele XVIII–XX)	19
Claudia BILAȘCO (POP)	Simbolistica măștii. Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă din Sighetu Marmăției	20
Carolina COTOMAN	Strigoii în mitologia românească	22
Ana-Maria CUCIUREANU	Sfântul Gheorghe în cultura românească și cea grecească. O abordare antropologică	23
Adrian DOLGHI	Transformări în viața cotidiană a populației rurale din RSS Moldovenească în anii 1944–1961	24
Ion DUMINICA	Solicitarea de conștientizare publică a statutului de „non-minoritari autohtoni” autoidentificat de romii din România interbelică – un deziderat ce necesită să fie fortificat cu raționamente istorice	25
Ivan DUMINICA	Cu privire la unele descrieri ale localităților bulgărești și găgăuzești din Basarabia întocmite de învățători (1884)	26
Radu-Andrei FĂINIȘI	Considerații preliminare privind sprijinul Bisericii Ortodoxe Române oferit etniei rome	27
Olga GARUSOVA	Îndeletnicirile tradiționale ale credincioșilor de rit vechi din Basarabia în perioada interbelică	28
Sorin GRAJDARI	Vestimentația elitei comerciale autohtone în perioada caldă a anului sfârșitul sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea	29
Natalia GRĂDINARU	Moșitul tradițional: cunoștințe populare și implicare socială	30
Angelica TELICA HERAC	Obiceiuri și tradiții în oglinda timpului	31
Ina ISAC	Procedeul pregătirii materiei prime pentru vestimentația din piele și blană	33
Natalia LAZĂR	Punerea în valoare a patrimoniului cultural UNESCO din Maramureș în respect pentru moștenirea culturală	34

Alexandru MAGOLA	Mănăstirea de la Sârcova – unicul centru de pele- rinaj al rușilor lipoveni din Republica Moldova	35
Vitalie MALCOCI	Tipologia și morfologia acareturilor de forme mici din arhitectura rurală moldovenească	36
Diana NICOGLU	Tema originii găgăuzilor în paginile presei regio- nale (pe baza materialelor ziarului „Vesti Gagau- zii”)	37
George NICULESCU	Turismul cultural – vector de promovare și păș- trare a tradițiilor	38
Raisa OSADCI	Tinerii în cadrul obiceiurilor de naștere și ale celor de înmormântare	39
Ecaterina PIHUROV	Procesele etnoculturale din Republica Moldova sesizate prin prisma opiniilor turiștilor străini	40
Svetlana PROCOP	Dinastiile lăutarilor și tradițiile lor în baza materialelor presei republicane (anii 60–90 ai sec. XX)	41
Teofil RENDIUK	Influența emigrației actuale ucrainene în Republi- ca Moldova asupra proceselor etnice din țară	42
Elena REȘETNIC	Costumul tradițional moldovenesc în perioada so- vietică. Din colecțiile MNEIN	43
Valentina SAMOILENCO	Luminațiile în sărbătorile religioase de primăva- ră-vară cu dată fixă	44
Sergiu SUVAC	Meșteri populari pietrari originari din zona Codrilor Orheiului	45
Evdochia SOROCEANU	Obiceiul sacrificării în timpul construcției unei case la găgăuzi	46
Olga TABUNȘCIC, Coralia BABENCO	Rolul porumbului în sistemul culinar al moldoveni- lor	47
Violeta TIPA	Imaginea cinematografică a satului tradițional (în baza filmelor inspirate din opera lui Ion Creangă)	48
Valentina URSU	Ekaterina Furțeva – ministrul Culturii al URSS	49
Tatiana ZAICOVSCHI	Particularitățile riturilor de înmormântare și pome- nire ale lipovenilor din Republica Moldova	51

REZUMATE ÎN LIMBA ENGLEZĂ

Vasyl BALUSHOK, Maryna OLIYNYK	Little-Known Written Sources about Embroidery on the Clothes of Ukrainians in the Second Half of the 14th–17th Centuries	52
-----------------------------------	--	----

Kateryna BEKH	Celebration and certain culture of the population during the duration of marital status in Ukraine	53
Mykola BEKH	The study of military culture as the task of modern ethnology	54
Liubov BOSA, Oleksandr BOSYI	Landscape and memory: transformation of the cultural space of modern Irpin region	55
Olena CHEBANUK	Rituals of the transition from the season of spring to the season of summer in Ukraine and the Moldavian holiday “jarba verdi”: borrowings and interferences	56
M. Simona Veronica COȘEREA	Migrația tinerilor români, etnologie și identitate națională Migration of young Romanians, ethnology and national identity	57
Oleksii DIEDUSH	Family microhistory in the South of Odesa region: expeditionary and comparative data	58
Oleksandr HOLOVKO	Expedition photos: the way from the field to ethnological research (based on materials from the Ukrainian-Moldovan borderlands)	60
Irina IJBOLDINA	Ethno-evolutionary processes in the development of the institution of the family of the Russian population in Moldova in the XXI century	61
Nina IVANOVA	Urban environment of Chisinau: European dimension	62
Adem KOÇ	New museology in the context of conserving function of intangible cultural heritage (ICH): Sivrihisar Applied Rug Museum example	63
Nataliia LYTVYNCHUK	Ukrainians’ Economic Character:View Through the Lens of Today’s War	65
Olena MAKARCHUK	The ethnonym «Ukrainian» as a factor of self-identification on the pages of the Western Ukrainian party press of the late XIX – the beginning of the XX century	66
Inga MAȚCAN-LÎSENCO	Adrian Matcan: biography and creation of the bes-sarabian jeweler in the 21st century	67
Maryna OLIYNYK	Modern Reflections of Historical Memory of the Expression of National Identity through Clothing in Everyday Life of the Ukrainian Intelligentsia in the Second Half of the 19th Century	68

Nataliia STISHOVA	Memorial ceremonies in the calendar rituals of Ukrainians: traditions and modernity	69
Valentyna SUSHKO,	Socio-age variations of Ukrainian traditional clothes (Based on the materials of Sloboda Ukraine at the end of the 19th - the middle of the 20th centuries)	70
Ihor TUREISKYI	Ukrainian folk children's clothing. Traditions and evolution	71
Nataliia ZAKHARCHYN	The outline of rights of the national minorities in the legislation of the Second Polish Republic	72

REZUMATE ÎN LIMBA UCRAINEANĂ

Олександр ГАНЧЕВ	Болгарський народний вчитель Микола Ікономов, чи історія одного фотоальбому	73
Катерина КОЖУХАР	«Маланка» села Красноармійське Хинчештського р-ну (за матеріалами польових досліджень)	74
Світлана КОЧ	Сучасні практики етнічного лобювання в Європі	75
Людмила ПОНОМА	Народна культура як фактор соціальної згуртованості	76
Галина СТОЯНОВА	Тости в системі міжкультурної комунікації: традиції та соціальні практики	77
Юлія УЗУН	Етнонаціональний вимір глобальної просторової деконструкції	78

REZUMATE ÎN LIMBA RUSĂ

Емилия БАНКОВА	Бабинден у болгар Молдовы – традиции и инновации	79
Олег ГАЛУЩЕНКО	Этнополитические взгляды Абрама Львовича Гринштейна (1890–1937)	80
Валентина ГРАБОВСКАЯ	Исторические процессы, происходившие в Бессарабии 20-х гг. XIX в., в лицах (по рисункам А. С. Пушкина)	81
Виктор ДАМЬЯН	Кагалы Бессарабии: эволюция системы управления (первая половина XIX в.)	82

Надежда КАРА	Отражение представлений о высших силах в сказках болгар Молдовы и Украины	83
Ирина КАУНЕНКО, Татьяна РОШКА	Психологические особенности этнических стереотипов старших школьников-молдаван: кросс-культурный аспект	84
Виктор КОЖУХАРЬ	Основные особенности внешней миграции украинцев Молдовы в конце XX – начале XXI в.	85
Жозефина КУШНИР	Неразрывность этического и интеллектуального воздействия: на примере мемуара о процессах воспитания в кишиневской еврейской семье	86
Иван МИГЛЕВ	Взаимосвязь названия столицы Болгарии с поминальным праздником Софинден	87
Алексей РОМАНЧУК	Относительная хронология межэтнических взаимодействий булаештских украинцев и румын (по данным фонетики)	89
Галина СТЕПАНОВА	Психолого-педагогическое сопровождение студентов вуза как условие эффективной адаптации к образовательной среде в поликультурном пространстве	90
Виталий СЫРФ	Вольная борьба как вид традиционных состязаний у гагаузов	91
Максим ХИЖИЙ	Паисий Величковский и его «Добротолюбие» на Владимирской земле в XIX в.	92
Лариса ХОРОЗОВА, Сергей ХОРОЗОВ	К проблеме миграционных намерений студенческой молодежи гагаузов и болгар	93